

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
ADMINISTRACINĖS TEISĖS IR PROCESO KATEDRA

GINTARĖ SELEZNIOVAITĖ
(ADMINISTRACINĖS TEISĖS PROGRAMA)

TEISĖS Į INFORMACIJĄ ĮGYVENDINIMAS VIEŠAJAME ADMINISTRAVIME

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Doc.dr. Andrejus Novikovas

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS	3
1. VIETOS SAVIVALDOS SOCIALINĖ PASKIRTIS VISUOMENĖJE TEISĖS Į INFORMACIJĄ ĮGYVENDINIMO KONTEKSTE.....	6
1.1. Vietos savivaldos socialinės paskirties identifikavimas	6
1.2. Teisės į informaciją samprata	12
1.2.1. Teisės į informaciją reglamentavimas Lietuvoje	14
1.2.2. Informavimo principo turinio analizė	16
1.2.3. Viešos ir slaptos informacijos takoskyra.....	18
1.2.4. Teisės į informaciją įgyvendinimo svarba	19
1.3. Informacijos teikimo asmenims būdų charakteristika	21
2. TEISĖS Į INFORMACIJĄ ĮGYVENDINIMO SAVIVALDYBĖSE EMPIRINIS TYRIMAS	28
2.1. Anketų, susijusių su teisės į informaciją įgyvendinimu savivaldybėse, analizė.....	28
2.2. Informacijos teikimo internetu ypatumai.....	39
2.3. Skundų, susijusių su teisės į informaciją įgyvendinimu Seimo kontrolieriams, apžvalga .	46
2.4. Priežastys, sąlygojančios netinkamą teisės į informaciją įgyvendinimą	51
2.5. Galimi sprendimo būdai iškilusioms problemoms spręsti	56
IŠVADOS	60
PASIŪLYMAI	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS	62
SANTRAUKA (lietuvių kalba)	67
SANTRAUKA (anglų kalba)	68
PRIEDAI	69

IVADAS

Magistro baigiamojo darbo temos *aktualumą* iliustruoja N. Wiener teiginys - „*Veiksmingai gyventi, tai reiškia turėti teisingą informaciją.*“¹ „Veiksmingas gyvenimas“ teisės į informaciją principo įgyvendinimo kontekste reiškia, kad disponavimas teisinga informacija asmeniui padeda operatyviai, ekonomiškai, sklandžiai tvarkyti kasdieninius reikalus. Informacijos prieinamumas ir tikrovę atitinkančios informacijos turėjimas leidžia tvirtai stovėti ant teisinio tikrumo principo pamatų. Teisingos informacijos turėjimas skatina pasitikėjimą valdžios institucijomis, asmens teisėtų lūkesčių užtikrinimą, teisės aktų įgyvendinimą. Be to, „Konstitucinė laisvė nekliudomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas yra vienas iš atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės, demokratinės valstybės pagrindų.“² Klausimas, ar viešojo administravimo subjektai padeda asmenims *veiksmingai gyventi*, įkūnija magistro baigiamojo darbo temos aktualumą bei reikalauja išsamios analizės. Pažymėtina, jog teisės į informaciją svarba įstatymų leidėjui nustato pareigą preciziškai reglamentuoti teisės į informaciją suteikimo tvarką bei atsisakymo suteikti informaciją atvejus. Šios pareigos rezultatai atsispindi teisinės bazės resursuose.

Teoriniame lygmenyje teisės į informaciją principas apima ne tik informacijos gausą, bet ir platų viešojo administravimo subjektų, kurie padeda šią teisę įgyvendinti, spektrą. Deja, praktikoje ne visi viešojo administravimo subjektai aktyviai dalyvauja teisės į informaciją principo įgyvendinimo procese. Viešojo administravimo subjektų pasyvumą lemia valstybinio valdymo aparato chaotiškumas, viešojo administravimo subjektų skaičius bei biurokratinės sistemos išsisknijimas. Šios priežastys priverčia asmenį atitolti nuo valstybės institucijų, taip netiesiogiai užkirsdomas kelią asmeniui realizuoti savo pagrindines konstitucines teises. Savivaldybė, būdama vietinių gyventojų interesams atstovaujanti ir visuomeninį bei politinį gyvenimą organizuojanti struktūra, užima svarbią vietą politinėje sistemoje.

Magistro baigiamajame darbe bus analizuojamas teisės į informaciją įgyvendinimas Vilniaus miesto ir Joniškio rajono savivaldybėse, kaip centralizuotose vietos savivaldos viešojo administravimo institucijose, kadangi jose yra kaupiama aktuali, kasdieninius reikalus padedanti tvarkyti informacija, todėl pagrįstai manytina, jog dažniausiai asmuo kreipiasi į centrinę vietos savivaldos instituciją - savivaldybę (leidimų išdavimas, civilinės būklės aktų registravimas, kompensacijų skaičiavimas ir mokėjimas, socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas ir kt.).

¹ Asmens konstitucinės teisės Lietuvoje. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1996. P.142.

² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 104-4675.

Nepaisant to, jog egzistuoja reali galimybė kreiptis informacijos į savivaldybę, teisės į informaciją įgyvendinime išvelgiamos kelios problemos - įstatymų netobulumas, sąlygojantis savivaldybėje dirbančių asmenų savivaliavimą, korupciją bei piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi; savivaldybės darbuotojų nekompetentingumas teikiant ar nepagrįstai atsisakant teikti informaciją; klaidingas ar sąmoningai netinkamas suteiktų diskrecinių galių ribų suvokimas. Apibendrinant išvardintas problemas, išryškėja pagrindinė **problema** - teisės gauti informaciją iš savivaldybės, kaip viešojo administravimo institucijos, pažeidimai yra tiesiogiai susiję su asmens teisės į tinkamą viešąjį administravimą įgyvendinimo ribojimu, o tai sąlygoja nepasitikėjimą, nusivylimą, pasipiktinimą savivaldybe, o taip pat ir pačia valstybe.

Magistro baigiamojo darbo **tyrimo objektas**: Vilniaus miesto ir Joniškio rajono savivaldybių, kaip viešojo administravimo institucijų, veikla įgyvendinant teisę į informaciją.

Magistro baigiamojo darbo **tyrimo dalykas**: teisės į informaciją įgyvendinimo būdai, kuriais galima realizuoti asmens teisę gauti informaciją iš savivaldybių, kaip viešojo administravimo institucijų: telefonu; raštu; „vieno langelio“ principo pagalba; elektroniniu paštu, ieškant informacijos savivaldybių interneto svetainėse. Informavimo būdų analizė bus atliekama pagal teisinę reglamentaciją bei remiantis respondentų užpildytų anketų duomenimis. Seimo kontrolierių pažymos, pripažįstančios asmenų skundus pagrįstais, respondentų teigiamas arba neigiamas požiūris į informacijos suteikimą savivaldybėse, padės suformuoti bendrą nuomonę kaip yra įgyvendinama teisė į informaciją savivaldybėse, kaip viešojo administravimo institucijose.

Magistro baigiamojo darbo **tikslas** – analizuoti teisės į informaciją įgyvendinimo procesą Vilniaus miesto ir Joniškio rajono savivaldybėse, kaip viešojo administravimo institucijose. Šiam tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. atskleisti vietos savivaldos socialinę paskirtį visuomenėje;
2. atskleisti teisės į informaciją sampratą;
3. analizuoti savivaldybėse taikomus informavimo būdus bei atskleisti jų charakteristikas;
4. palyginti Vilniaus miesto ir Joniškio rajono savivaldybių informacijos teikimo kokybę;
5. nustatyti teisės į informaciją įgyvendinimo trūkumus sąlygojančias priežastis;
6. atskleisti būdus, kurių pagalba būtų galima tobulinti teisės į informaciją įgyvendinimą savivaldybėse;

Atsižvelgiant į šiandieninį valstybės politinės bei ekonominės padėties kontekstą - biurokratizmą, korupciją, lėšų stygių, kurie sudaro sąlygas teisės į informaciją pažeidimams,

pasirinkta *hipotezė* – teisės į informaciją įgyvendinimas savivaldybėse, kaip viešojo administravimo institucijose, neatitinka teisės aktu, reglamentuojančių šį procesą, reikalavimų.

Tyrimas bus atliekamas pasitelkiant *lyginamąjį, dokumentų analizės bei apklausos metodus*. *Lyginamuoju metodu* bus atskleidžiami skirtumai, panašumai, privalumai ir trūkumai, lyginant miestelio ir miesto savivaldybių teisės į informaciją įgyvendinimo realijas. *Dokumentų analizės metodas* bus taikomas, siekiant išsiaiškinti teisės aktu reglamentavimą teisės į informaciją klausimu, t.y. kaip ir kokia apimtimi yra reglamentuojama teisė į informaciją, kokie informavimo būdai yra įtvirtinti teisės aktuose. Ar teisės aktu nuostatos atitinka praktiką, bus siekiama išsiaiškinti *apklausos metodu*.

Rengiant magistro baigiamąjį darbą, pasitelkta mokslininkų pateiktomis vietos savivaldos definicijomis, teisės į informaciją sampratomis, taip pat teisine reglamentacija – įstatymais bei poįstatyminiais teisės aktais.

Darbo struktūrą sudaro dvi dalys. Pirmąją magistro baigiamojo darbo dalį sudaro vietos savivaldos, teisės į informaciją sampratų atskleidimas, asmenų informavimo būdų analizė, akcentuojant jų trūkumus bei privalumus. Kita magistro baigiamojo darbo dalis yra orientuota į empirinį tyrimą, kurį apima Seimo kontrolierių pažymų apžvalgos, savivaldybių interneto svetainių lyginamasis tyrimas, anketavimo būdu surinktų respondentų nuomonių apibendrinimas apie teisės į informaciją įgyvendinimą savivaldybėse, nustatytų problemų akcentavimas bei sprendimo būdų paieškos.

1. VIETOS SAVIVALDOS SOCIALINĖ PASKIRTIS VISUOMENĖJE TEISĖS Į INFORMACIJĄ ĮGYVENDINIMO KONTEKSTE

1.1. Vietos savivaldos socialinės paskirties identifikavimas

Etimologiškai žodis „savivalda“ reiškia teisę savarankiškai tvarkytis pagal įstatymus.³ Vietos savivaldos sąvoka netiesiogiai yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija), kurios X skirsnis „Vietos savivalda ir valdymas“⁴ įtvirtina vietos savivaldos požymius, teritoriją, kompetenciją, savarankiškumą, vietos savivaldos institucijų veiksmų apeliacijos galimybę, juridinį pagrindą veikti nustatytoje teritorijoje. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) konstatavo, jog „pagal Konstituciją vietos savivalda – tai įstatymo numatytų valstybės teritorijos administracinių vienetų bendruomenių (t.y. teritorinių arba vietos bendruomenių), kurias sudaro šių vienetų nuolatiniai gyventojai (Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai gyventojai), savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją.“⁵ Vietos savivaldos sąvoka taip pat įtvirtinta Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (toliau – Vietos savivaldos įstatymas) bei tarptautiniame teisės akte - 1985 metų spalio 15 d. Europos vietos savivaldos chartijoje, kurioje nurodoma: „Vietos savivalda reiškia, kad vietinės valdžios organai įstatymų nustatytose ribose turi teisę ir gebėjimą tvarkyti ir valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį, už tai prisiimdami pilną atsakomybę ir vadovaudamiesi vietos gyventojų interesais.“⁶ A. Astrauksas savo mokomajame leidinyje „Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra“ teigia, jog egzistuoja dvi vietos savivaldos sampratos. Pirmoji samprata atspindi vietos savivaldos savarankiškumą tvarkant dalį įstatymų paskirtų jai visuomenės bendrųjų reikalų. Antroji samprata tikslina pirmąją sampratą, nurodydama, kokius veiksmus apima vietos savivaldos institucijų veikla įgyvendinant visuomenės bendruosius reikalus: „savivaldybės valdžios vykdymas; savivaldybės priimtų sprendimų vykdymas; dalyvavimas tvarkant vietos

³ A.Novikovas. Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje // Jurisprudencija. 2005, Nr.77(69) P.59.

⁴ V. Kondratienė. Vietos savivaldos teisinio reguliavimo mechanizmai // Jurisprudencija. 2008, Nr.3(105). P.63.

⁵ Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų 2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto 2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcija) ir šios dalies 14 punkto 2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcija), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos, konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 19-828.

⁶ Europos vietos savivaldos chartija // Valstybės žinios. 1999, Nr.82-2418.

reikalus įvairiomis tiesioginės demokratijos raiškos formomis; viešųjų paslaugų teikimas.“⁷ Pateikdamas dvi vietos savivaldos sampratas, A. Astrauskas esminiu skirtumu tarp dviejų vietos savivaldos sampratų išvelgia tai, kad pirmuoju atveju vietos savivalda suprantama kaip tam tikro subjekto teisė savarankiškai veikti, antruoju atveju – kaip tam tikro subjekto savarankiška veikla, arba kitaip tam tikram subjektui suteiktos teisės savarankiškai veikti įgyvendinimas. Kitaip tariant, pirmoji samprata nurodo formalųjį vietos savivaldos veikimo pagrindą, o antroji pateikia formalaus pagrindo turinį, t.y. nubrėžia vietos savivaldos ribas.

Kaip matyti iš pateiktų vietos savivaldos sampratų, „Savivalda nėra savitikslių. Ji reikalinga tam, kad patenkintų atskirų individų, jų grupių ir visuomenės poreikius.“⁸ Vietos savivalda suvokiama kaip žemiausia, o svarbiausia - pilietinei visuomenei arčiausia, politinės sistemos teritorinė grandis, kadangi „per ją atskiri piliečiai gali reikšti savo interesus, kontroliuoti kaip jie įgyvendinami ir tuo pačiu daryti įtaką valstybei.“⁹ Vietos savivaldos svarbą pagrindžia daug įvairių argumentų, bet pagrindinis jų yra tas, jog „vietos savivalda yra kiekvienos demokratinės visuomenės sąlyga, atributas.“¹⁰ Be to, viešojo administravimo subjektų gausa, o taip pat biurokratizmo apraiškos atitolina asmenį nuo valstybės institucijų ir įstaigų, taip užkertant kelią asmeniui realizuoti savo pagrindines konstitucines teises. Teisinis neišprusimas, viešojo administravimo institucijų funkcijų dubliavimasis į visuomenės gyvenimą įneša painiavos, kuri klaidina asmenį, slopina jo pasitikėjimą valdžios institucijomis ir įstaigomis bei skatina skeptiškai žvelgti į jų atliekamą darbą. Asmens „susvetimėjimas“ su centrine valdžia, sąlygoja visuomenės būtinumą bendradarbiauti su jos teritorijoje veikiančiomis institucijomis, kadangi „visuomenės valdymas yra veiksmingesnis ir demokratiškesnis, jei sprendimai priimami artimesnių gyventojų, geriau suprantančių jų poreikius ir galinčių juos įgyvendinti institucijų, taip pat - jei tam skirtos priemonės yra pakankamai lanksčiai panaudojamos.“¹¹ Šis teiginys grindžiamas šiandienine problema dėl centrinės valdžios neprieinamumo kiekvienam asmeniui. Decentralizuota institucija yra labiau prieinama vietinei bendruomenei, labiau suprantanti ir dėmesinga jos problemoms, todėl ne veltui manoma, jog „vietos valdžios institucijos gali greičiau ir veiksmingiau įgyvendinti įvairias programas bei suteikti paslaugas, kurios atitinka

⁷ Astrauskas A. Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2003. P. 12.

⁸ A. Novikovas. Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje // Jurisprudencija. 2005, Nr.77(69).P.62

⁹ C. Pateman Participation and Democratic Theory. Cambridge, 1970, P.16.

¹⁰ A. Novikovas. Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje // Jurisprudencija. 2005, Nr.77(69). P.62

¹¹ Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? Pilietinės visuomenės institutas, Versus aureus, 2007. P.14-15.

vietos bendruomenės sąlygas ir poreikius.¹² Visos šios priežastys atskleidžia vietos savivaldos institucijų svarbą žmogaus teisių įgyvendinimo procese.

Nepaisant to, kad vietos savivalda yra realizuojama per visas toje teritorijoje veikiančias vietos savivaldos institucijas, tačiau aktualiausi klausimai bei prašymai yra sprendžiami savivaldybėse, kaip centralizuotose viešojo administravimo institucijose. Atkreiptinas dėmesys, kad žodis „savivaldybė“ gali būti suprantamas tiek plačiąja, tiek siaurąja prasmėmis. Plačiąja prasme žodis „savivaldybė“ yra traktuojamas, kaip „įstatymo nustatytas valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų išrinktą savivaldybės tarybą ir jos sudarytas, jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas“.¹³ Siaurąja prasme žodis „savivaldybė“ suprantamas kaip viešojo administravimo institucija, turinti „viešojo juridinio asmens“¹⁴ statusą. Šiame magistro baigiamajame darbe žodis „savivaldybė“ yra siejamas su viešojo administravimo institucija, kurioje asmuo tvarko jam svarbius reikalus (leidimų išdavimas, civilinės būklės aktų registravimas, kompensacijų skaičiavimas ir mokėjimas, socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas; piliečių prašymų atkurti nuosavybės teises į gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, ūkinės ir komercinės paskirties pastatus nagrinėjimas ir sprendimų dėl nuosavybės teisių atkūrimo priėmimas; valstybės garantuojamos pirminės teisinės pagalbos teikimas; socialinės globos teikimo asmenims su sunkia negalia užtikrinimas, informacijos apie vietos savivaldos institucijų veiklą ar privačios informacijos teikimas ir kt.).

Siekiant padėti asmeniui išspręsti jam iškilusį klausimą (problema), tiek savivaldybė, tiek kita viešojo administravimo institucija turi turėti įstatymo ar poįstatyminio teisės akto jai suteiktus įgaliojimus. Pažymėtina, jog kiekviena viešojo administravimo institucija turi diskrecijos teisę, tačiau nei viena viešojo administravimo institucija negali veikti, nesant teisinės reglamentacijos, imperatyviai nurodančios jos atliekamų funkcijų sąrašo. Taigi, kiekvienos viešosios administravimo institucijos funkcijos yra nustatytos teisės aktais, suteikiant teisę „veikti savo nuožiūra“ įstatyminės reglamentacijos ribose. Pavyzdžiui, apskričių viršininkų administracijos funkcijos yra reglamentuotos Lietuvos Respublikos apskričių valdymo įstatymu (toliau – Apskričių valdymo įstatymas), savivaldybės – Vietos savivaldos įstatymu. Viešojo administravimo institucijų funkcijų įvairovė įpareigoja klasifikuoti viešojo administravimo institucijų funkcijas, taip siekiant palengvinti asmens kreipimąsi į viešojo administravimo

¹² J. Mačiulytė, P. Ragauskas. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? Pilietinės visuomenės institutas, Versus aureus, 2007. P.16.

¹³ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr.55-1049.

¹⁴ Ten pat.

instituciją. Viešojo administravimo institucijų funkcijas galima klasifikuoti pagal pobūdį į bendrąsias ir specialiąsias.

Bendrąsias viešojo administravimo institucijų funkcijas reglamentuoja Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – Viešojo administravimo įstatymas) 5 str., apibrėždamas pagrindines viešojo administravimo sritis, kurias sudaro: administracinis reglamentavimas; įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė (pavaldžių subjektų kontrolė, nepavaldžių subjektų priežiūra); administracinių paslaugų teikimas; viešųjų paslaugų teikimo administravimas; viešojo administravimo subjekto vidaus administravimas.¹⁵

Specialiosios viešojo administravimo institucijų funkcijos yra reglamentuojamos kiekvienos viešojo administravimo institucijos specialiu įstatymu ar poįstatyminiu teisės aktu.

Kadangi magistro baigiamojo darbo viešojo administravimo institucija yra pasirinkta savivaldybė, tikslinga aptarti būtent šios viešojo administravimo institucijos funkcijas.

Savivaldybių funkcijas reglamentuoja specialus teisės aktas – Vietos savivaldos įstatymas. Pagal minėtą įstatymą yra numatytos šios savivaldybių funkcijos:

1. savarankiškos savivaldybių funkcijos, kurių sąraše yra keturiasdešimt trys. Minėtame įstatyme pateikiamas nebaigtinis savivaldybių funkcijų sąrašas. Funkcijų sąrašo neišbaigtumas atskleidžia įstatymų leidėjo suvokimą, jog visų gyvenimo atvejų teisės aktais sureguliuoti neįmanoma, todėl paliekama erdvės savivaldybėms prisitaikyti prie visuomeninių bei teisinių santykių dinamikos.

2. valstybinės (valstybės perduotos savivaldybėms) funkcijos,¹⁶ kurių numatyta trisdešimt trys. Atkreiptinas dėmesys, jog nurodytų funkcijų sąrašas taip pat yra nebaigtinis.

Kaip matyti iš funkcijų apimties, savivaldybės tvarko su įvairiomis gyvenimo sritimis susijusius klausimus. Viena iš savivaldybių funkcijų, numatytų Vietos savivaldos įstatymo 6 str. 1 d. 24 p., yra **informacinės visuomenės plėtros įgyvendinimas**. Informacinė visuomenė – atvira, išsilavinusi ir besimokanti visuomenė. „Atvira visuomenė“ reiškia, kad informacija, žinios, duomenys lengvai prieinami kiekvienam visuomenės nariui: „piliečiai turi galimybę ne tik teoriškai, bet ir praktiškai dalyvauti visuomenės valdyme, politiniame šalies gyvenime.“¹⁷ R. Uznienės knygoje „Medijinis ugdymas: švietimas, lavinimas ir mokymas apie žiniasklaidą“ nurodoma, kad „informacinė visuomenė, tai visuomenė, kurioje visi piliečiai prieina prie žinių išteklių ir sugeba pagaminti tinkamą informaciją savo profesinei ir kasdieninei veiklai bei aktyviam dalyvavimui visose visuomenės srityse.“¹⁸ Pateikti apibrėžimai leidžia daryti išvadą,

¹⁵ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.

¹⁶ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 55-1049.

¹⁷ http://lt.wikipedia.org/wiki/%C5%BDini%C5%B3_visuomen%C4%97; prisijungimo laikas: 2009-09-27.

¹⁸ Uznienė R. Medijinis ugdymas: švietimas, lavinimas ir mokymas apie žiniasklaidą. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2009. P.5.

jog, siekiant atviros visuomenės, savivaldybės yra įpareigosotos teikti informaciją kiekvienam asmeniui jam rūpimais klausimais. Vadinasi, tai, kad įstatymas nurodo vieną iš savivaldybių funkcijų - informacinės visuomenės plėtros įgyvendinimą, patvirtina informacijos teikimo visuomenei prioritetiškumą.

Pažymėtina, jog kiekvienas įstatymas turi atitikti pagrindinį Lietuvos Respublikos įstatymą – Konstituciją ir negali jam prieštarauti. Akivaizdu, kad savivaldybių funkcija įgyvendinti informacinės visuomenės plėtrą, tikslina ir įgyvendina Konstitucijos 25 str. nuostatą, kurioje yra įtvirtinta informacijos laisvė. Šią nuostatą taip pat detalizuoja šie įstatymai: Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, Visuomenės informavimo įstatymas, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (toliau – Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas). Kokybiškas visuomenės informavimas, teisėtas bei patikimas prašomos informacijos teikimas yra vienas iš tinkamo viešojo administravimo požymių bei asmens teisių įgyvendinimo išraiškos būdų. Nesant tinkamų sąlygų bei neveikiant Konstitucijos 5 str. įtvirtintai nuostatai „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, būtų sunku įgyvendinti ir kitas pagrindines žmogaus pilietines bei prigimtines teises – teisę dalyvauti valstybės valdyme, teisę į privatumą ir pan. Akivaizdu, kad teisė į informaciją, kaip viena iš asmens teisių, negali veikti viena, atskirai nuo kitų asmens teisių, tokių kaip teisė į gerą viešąjį administravimą, Konstitucijos 5 str. realaus veikimo, o taip pat viešumo, sąžiningumo, teisėtumo principų. Siekiant tinkamo teisės į informaciją įgyvendinimo, būtina laikytis valstybės tarnautojui nustatytų principų, etikos taisyklių, vadovautis moralinėmis nuostatomis bei teisės aktais. Tik veikiant fundamentalių nuostatų visumai, galimas informacinės visuomenės plėtojimas bei tinkamas teisės į informaciją principo įgyvendinimas.

Atsižvelgiant į tai, kad svarbiausios gyvenimo sritys tenka savivaldybei, kaip viešojo administravimo institucijai, iškyla būtinybė išsiaiškinti, ar ši viešojo administravimo institucija tinkamai įgyvendina vieną pagrindinių konstitucinių principų – informacijos laisvę - ne tik dėl to, kad jis yra įtvirtintas teisės aktuose, bet ir dėl to, kad kiekvienos viešosios institucijos pareiga yra tarnauti žmonėms. „Konstitucinis valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms principas laiduoja neišardomą, nenutrūkstamą, artimą, atvirą ir sąžiningą ryšį tarp piliečių ir valdžios.“¹⁹ Konstitucinė nuostata, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms yra konstitucinis atviros visuomenės imperatyvas: „Valstybės tarnybos sistemos, valdžios įstaigų darbas turi būti organizuotas taip, kad į valdžios įstaigas, valstybės tarnautojus kreipėsi žmonės nepatirtų savivalės, piktnaudžiavimo, biurokratizmo, kad jų reikalai būtų nagrinėjami ir sprendžiami

¹⁹ <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/69051>; prisijungimo laikas: 2009-09-20.

nevilkinant.²⁰ Dėl aukščiau išvardintų priežasčių pažymėtina, jog savivaldybės, siekdamos kokybiškai įgyvendinti bendruomenės narių teisę į informaciją, turi tinkamai parinkti būdus, priemones ir sudaryti tinkamas sąlygas teisės į informaciją įgyvendinimui.

²⁰ <http://www.vtd.lt/index.php?790699305>; prisijungimo laikas: 2009-09-20.

1.2. Teisės į informaciją samprata

Teisė į informaciją yra svarbus saviraiškos laisvės elementas, apimantis tokius aspektus: teisė gauti informaciją ir teisė skleisti informaciją. Ši teisė yra orientuota į tokios visuomenės puoselėjimą, kur kiekvienas gali kurti, ieškoti, panaudoti ir dalintis informacija bei žiniomis, įgalinant asmenis gerinti savo gyvenimo kokybę.²¹

Teisė į informaciją, kaip ir daugelis kitų žmogaus teisių įgijo tarptautinį pripažinimą po Antrojo pasaulinio karo. Teisė į informaciją atsispindi daugelyje tarptautinių dokumentų. Ji svarbi ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos požiūriu.²² Pažymėtina, jog teisė į informaciją taip pat yra įtvirtinta Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje Nr.R(81) 19 valstybėms narėms dėl teisės susipažinti su valstybės institucijų turima informacija, kurioje nurodoma, kad „Kiekvienas žmogus, priklausantis valstybės narės jurisdikcijai, turi teisę paprašęs gauti valstybės institucijų, išskyrus įstatymų leidžiamųjų organų ir teismo institucijų, turimą informaciją.“²³ „Johanesburgo principuose“ teisė gauti informaciją taip pat minima, kaip viena iš esminių teisių: „kiekvienas žmogus turi teisę į saviraiškos laisvę; į šią teisę įeina teisė, neatsižvelgiant į valstybių sienas, ieškoti, gauti ir suteikti visokios informaciją žodžiu, raštu, spausdinta ar menine forma, ar koku nors kitu savo pasirinktu būdu.“²⁴ Ypatingą reikšmę turintis tarptautinis dokumentas – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija – pažymi, jog „Kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas, valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų.“²⁵ Teisė į informaciją visuose teisės aktuose yra traktuojama kaip svarbi konstitucinė teisė, ji priskirtina asmens pilietinių teisių grupei. Teisė į informaciją apima daugelį asmens ir visuomenės gyvenimo sričių - tai ne tik teisė gauti informaciją apie įvykius valstybėje, susipažinti su oficialiais valstybės institucijų dokumentais, bet ir teisė susipažinti su informacija apie save, savo sveikatą ir teisė būti apsaugotam nuo valstybės ar kitų asmenų neteisėto tokios informacijos ribojimo ar neteisėto paskleidimo. Teisė į informaciją apima įvairius visuomenės informavimo priemonių teisinio reguliavimo aspektus, taip pat ir informacijos skleidimo klausimus.

²¹ Legal issues in the global information society /editors, Dennis Campbell and Chrysta Bán. Dobbs Ferry (N.Y): Oceana Publications, 2005. P. 4

²² Birmontienė T. Teisė į informaciją. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2001. P. 13-14.

²³ Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr.R(81) 19 valstybėms narėms dėl teisės susipažinti su valstybės institucijų turima informacija. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000. P.225.

²⁴ „Johanesburgo principai“. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000. P.225.

²⁵ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios, 1995. Nr. 40-987.

A. Pumpučio, A. Pakso, A. Vaišvila ir kt. mokslininkų monografijoje „Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė“ išskiriami tokie pagrindiniai teisės į informaciją turinio elementai:

1. kiekvieno asmens teisė gauti informaciją pagal savo pasirinkimą iš bendrųjų informacijos šaltinių arba tiesiogiai iš spaudos ar kitų visuomenės informavimo priemonių be valstybės įsikišimo;

2. laisvas priėjimas prie privačių informacijos šaltinių netrukdam valstybei;

3. teisė laisvai priėti prie valstybės bendro pobūdžio informacijos šaltinių, valstybės institucijų veiklos skaidrumas. Tokio pobūdžio informacija turi būti vienodai, be jokios diskriminacijos prieinama ir visoms visuomenės informavimo priemonėms, kad būtų efektyvesnė informavimo veikla;

4. laisvė ieškoti ir gauti informaciją visomis priemonėmis be cenzūros, nebent tai yra teisėta ir atitinka šios laisvės ribojimo priežastis. Ši teisė apima ir laisvą korespondencijos, kurioje yra profesionali medžiaga, skirta visuomenės informavimo poreikiams, judėjimą valstybėje ir už jos ribų.²⁶

Teisė į informaciją apima įvairias raiškos formas: rašytinę (rašytinės formos prašymas), verbalinę (informacijos teikimas telefonu), vaizdo (televizija), garso (radijas).

Kiekvienas asmuo turi teisę, neprivalėdamas įrodyti jokio ypatingo teisinio intereso, pareikalavęs:

1. gauti viešojo administravimo subjektų turimą informaciją;
2. per protingą terminą;
3. tokiu pat būdu kaip ir kiekvienas kitas asmuo;
4. veiksmingomis ir tinkamomis priemonėmis.²⁷

L. Meškauskaitė savo knygoje „Žiniasklaidos teisė“, taikliai nurodo, kad „Teisės į informaciją saviraiškos laisvės teisinis reglamentavimas yra taip pat ir konstitucinės kontrolės objektas“²⁸, kadangi Konstitucinio Teismo nutarimuose²⁹ yra daug svarbių išvadų apie teisę į

²⁶ Pumpūtis A., Paksas A., Vaišvila A. ir kt. Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė. Monografija. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2003. P.249.

²⁷ Viešasis administravimas ir privatūs asmenys. Viešojo administravimo subjektų ir privačių asmenų santykius reguliuojantys administracinės teisės principai /mokslinis redaktorius Valandčius V. Vilnius: Justitia, 2004, P.22.

²⁸ Meškauskaitė L. Žiniasklaidos teisė. Vilnius: Teisinės informacijos Centras, 2004. P.60.

²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 3-78. ; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr.290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 d. (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) // Valstybės žinios. 2005, Nr. 113-4131; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir

informaciją, o būtent: teisė į informaciją yra ne tik asmeninė neturtinė piliečio teisė, bet ir pliuralistinės demokratijos užtikrinimo pagrindas; ji tiesiogiai susijusi su kitų pagrindinių teisių įgyvendinimu, todėl teisė į informaciją priskirtina prie pagrindinių asmens teisių ir laisvių, kurias garantuoja Konstitucija.

Teisės į informaciją apsaugos egzistavimą bei svarbą patvirtina tarptautinių teisės aktų gausa, šios teisės įtvirtinimas pagrindiniuose šalių įstatymuose, informacijos teikimo būdų nuolatinis tobulinimas bei galimybė skusti viešojo administravimo subjektų veiksmus teikiant informaciją. Visos išvardintos priemonės „globoja“ šią konstitucinę žmogaus teisę.

1.2.1. Teisės į informaciją reglamentavimas Lietuvoje

Lietuvoje pirmą kartą teisės į informaciją principą mėginta reglamentuoti Visuomenės informavimo įstatyme (1996). Nors daugelyje valstybių, pavyzdžiui, JAV tokie įstatymai priimti siekiant padaryti viešą informaciją plačiai visuomenei. Lietuvos įstatymas viešosios informacijos prieinamumą garantavo tik žurnalistams, o kitai visuomenės daliai paliko tik deklaratyvų principą. Toks įstatymo netobulumas, kartu išakmi Konstitucijos 25 str. nuostata, kad pilietis turi įstatymo nustatyta tvarka gauti valstybės įstaigų turimą informaciją apie save, ir tai, kad laisvė gauti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymo, ir paskatino rengti Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymą.³⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad ir Konstitucinis Teismas 1996 m. gruodžio 19 d. nutarime yra pažymėjęs, jog „<...> įstatymų leidėjas tiesiogiai įpareigojamas įstatyme nustatyti, kokia tvarka valstybės įstaigos privalo suteikti piliečiui apie jį turimas žinias. Žmogaus teisės ir laisvės yra didžiausia teisinė vertybė.“³¹ Įstatymo, kaip teisės šaltinio, forma ir jo priėmimo būdas geriausiai garantuoja, kad konstitucinės santvarkos lemiami bendrieji interesai apsaugoti valstybės paslaptį bus suderinti su žmogaus teisės ieškoti informacijos, gauti ir skleisti ją užtikrinimu.³² Įvairūs teisės į informaciją aspektai interpretuojami Visuomenės informavimo, Asmens duomenų teisinės apsaugos ir Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, Viešojo administravimo bei kituose įstatymuose. Įstatymai ne tik garantuoja piliečių teisę gauti informaciją, bet ir įpareigoja valdžios institucijas tą informaciją teikti. Viešojo administravimo įstatymas garantuoja piliečių teisę į

30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr.179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr.15-314.

³⁰ Baltutytė E., Birmontienė T., Bublienė D. ir kt. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000. P.8.

³¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapties ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir Nr. 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 126-2962.

³² Baltutytė E., Birmontienė T., Bublienė D. ir kt. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000. P.8.

teisingą ir nešališką jų prašymų nagrinėjimą viešojo administravimo institucijose bei pagrįstą prašymų sprendimą, o taip pat teisę apskusti šį sprendimą ir gauti kompensaciją už padarytus nuostolius dėl neteisėtos administracinės veiklos.³³ Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymas buvo priimtas 2000 m. sausio 11 d. ir įsigaliojo 2000 m. birželio 1 d. Šiuo metu aktualios redakcijos įstatymas galioja su pavadinime praplėstu viešojo administravimo subjektų ratu: „Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių *institucijų* ir įstaigų įstatymas“. Šis įstatymas nustato asmens teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bei šios teisės įgyvendinimo tvarką. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas reglamentuoja ne tik viešosios informacijos gavimą, bet ir privačios informacijos apie save, esančios valstybės ar savivaldybių institucijose ir įstaigose gavimą. Minėtas įstatymas formuluoja institucijų bei įstaigų pareigą informuoti visuomenę apie savo veiklą, o būtent: kiekviena valstybės ar savivaldybės institucija ir įstaiga privalo parengti ir išleisti informacinį leidinį ar kitokiu būdu viešai pateikti informaciją apie savo funkcijas, struktūrą, sprendžiamus klausimus; institucijoje ar įstaigoje turi būti dokumentų rodyklė. Tokia informacija turi būti visiems prieinama ir nemokama. Savivaldybės turi paskirti darbuotoją, kurio pareiga – padėti asmenims įgyvendinti teisę į informaciją pagal minėtą įstatymą. Asmuo, norėdamas gauti iš institucijos ar įstaigos oficialų dokumentą, turi pateikti šiam viešojo administravimo subjektui prašymą. Pagal žodinį prašymą informacija teikiama, jeigu ji gali būti teikiama žodžiu ir jei asmuo nereikalauja jos pateikti raštu. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas reglamentuoja procedūras, kaip asmuo gali kreiptis dėl informacijos ir kaip jis gali skųsti atsisakymą pateikti informaciją. Šis įstatymas yra svarbus įgyvendinant teisę į informaciją, kadangi jame suformuluotos tokios svarbios sąvokos kaip „informacija“, „privati ir vieša informacija“, „oficialus dokumentas“ ir kt. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas konkretizuoja Konstitucijos 5 str. nuostatą „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“ ir 25 str. nuostatą, kuria užtikrinama informacijos laisvė. Informacijos laisvė yra svarbi tuo, kad ji yra žmogaus teisinio statuso visuomenėje dalis. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatyme reglamentuojamas vienas iš pagrindinių ne tik Konstitucijos 25 str. įtvirtintų principų – teisė gauti informaciją, bet taip pat „Jame atsispindi ir dabar pripažįstama Europos Sąjungos teisės nuostata, kad teisė susipažinti su valstybės institucijų turimais dokumentais pripažįstama daugelyje valstybių narių kaip konstitucinis arba

³³ Gineitienė D., Domarkas V. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. Kaunas: Technologija, 2000. P.10.

įstatymų leidybos principas.“³⁴ Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatyme imperatyviai nurodoma pareiga teikti informaciją, o atsisakymas ją teikti galimas tik šio įstatymo nustatyta tvarka. Interpretuojant šią įstatyminę nuostatą, galima išvelgti svarbų demokratinės visuomenės principą - proporcingumo principą, t.y. galima atsisakyti teikti informaciją tik tuo atveju, kai tai būtina demokratinėje visuomenėje ir yra svarbiau už asmens teisę gauti informaciją. Tokiu būdu įstatyme įtvirtinamas atviros administracijos principas.

1.2.2. Informavimo principo turinio analizė

Informavimas yra gero administravimo principas. Žmogaus teisės visuotinai pripažįstamos aukščiausia vertybe, jos yra pirminės, glūdinčios žmogaus prigimtyje.³⁵ Valstybė negali „dovanoti“ prigimtinių teisių ir laisvių, jos pagrindinis uždavinys - užtikrinti žmogaus teisių apsaugą. Tai pagrindžia Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, kad „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“.³⁶ Šio principo konstitucinis įtvirtinimas nustato žmogaus ir valstybės santykių prioritetus, įpareigodamas valstybės įstaigas užtikrinti žmogaus teisių įgyvendinimą, ginti šias teises ir neleisti jų pažeisti. Pripažinta, kad valstybės tarnautojai, eidami savo pareigas, privalo nešališkai tarnauti žmonėms, gerbti žmogaus teises, nesinaudoti tarnybine padėtimi asmeniniams tikslams, vykdyti įstatymus. Taigi valstybinių institucijų pagrindinė paskirtis - sudaryti sąlygas įgyvendinti žmogaus teises ir laisves. Šiai misijai vykdyti valstybinėms institucijoms yra suteikiama nemažai galių, kurios turėtų palengvinti ir užtikrinti efektyvų institucijai priskirtų funkcijų įgyvendinimą, o kartu - prisidėti prie žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimo. Deja, neretai susidaro tokia situacija, kai administracijai suteiktos galios tampa grėsmingos žmogui: veikdamas savo nuožiūra, valstybės tarnautojas ar institucija gali „nukrypti“ nuo valstybinėms institucijoms priskirtų tikslų vykdymo ir dėl susitelkimo į specifinius konkrečios institucijos tikslus arba dėl kitokių subjektyvių ar objektyvių priežasčių pažeisti asmens teises. Šiuo metu, kai Lietuvoje įtvirtinami demokratinės valstybės pamatai, dėl nuolatinių teisės aktų pakeitimų bei papildymų, o kai kuriais atvejais ir dėl nepakankamos valstybės tarnautojų kompetencijos gali būti pažeisti pavienių žmonių ar visuomenės interesai. Didelė valstybės tarnautojų kaita, steigiant naujas valstybės institucijas, o ypač iš pagrindų pertvarkant senąsias, apsunkina įstaigų darbo kontrolę, kai kuriems valstybės tarnautojams atsiranda galimybė piktnaudžiauti tarnybine padėtimi arba biurokратиškai elgtis, taip pažeidžiant asmenų teises.

Teisė į gerą viešąjį administravimą yra susijusi su kitų teisių (pavyzdžiui, teisės į nuosavybės neliečiamumą, teisės gauti informaciją ir pan.) įgyvendinimu, todėl neatsitiktinai

³⁴ Baltutytė E., Birmontienė T., Bublienė D. ir kt. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000. P.9.

³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014.

³⁶ Ten pat.

teisę į gerą viešąjį administravimą siekiama įtvirtinti įvairiuose teisės aktuose: Konstitucijoje, Vietos savivaldos įstatyme, Viešojo administravimo įstatyme, o taip pat Sutartyje dėl Konstitucijos Europai įtvirtinta kiekvieno piliečio teisė į gerą administravimą.³⁷ Geras viešasis administravimas, būdamas sąlyga į tinkamą informavimą, užima svarbią vietą viešojo administravimo principų sąrašė. Gero administravimo principas yra platesnis už teisės į informaciją principą, kadangi be gero viešojo administravimo neįsivaizduojamas tinkamas teisės į informaciją principo įgyvendinimas viešojo administravimo institucijose.

Plačiaja prasme su informavimu laikomi susiję trys aspektai: pareiga pagrįsti, pareiga paaiškinti ir pareiga neklaidinti.³⁸ Pareiga pagrįsti suprantama kaip institucijos pareiga priimamą įpareigojantį aktą pagrįsti, t.y. privaloma nurodyti jį priimti lėmusias priežastis, pasiūlymus arba nuomones. Kiekvieno akto priėmimą (tiek norminio, tiek individualaus) sąlygoja būtinumas sureguliuoti dar nesureguliuotą visuomeninio gyvenimo sritį arba įgyvendinti tam tikro subjekto ar subjektų rato subjektines teises. Jei asmeniui iškyla klausimas, koku pagrindu ir kodėl buvo priimtas vienokio arba kitokio turinio aktas, jam turi būti suteikiama teisinga ir išsami informacija dėl priimto akto pagrįstumo. Gali pasitaikyti atvejų kai asmuo, gavęs pageidaujamą informaciją, nesupranta jam pateiktos informacijos turinio, tada iškyla „pareigos paaiškinti“ būtinybė, kuri pasireiškia per viešojo administravimo institucijos darbuotojo veiksmus, siekiant tinkamai atskleisti asmeniui suteiktos informacijos turinį. Pareiga neklaidinti suvokiama kaip institucijos pareiga teikti aiškia ir tikslią informaciją suinteresuotiems asmenims, o pateikusios tikrovės neatitinkančią informaciją institucijos pareiga – atlyginti dėl to kilusią žalą, jei toks jos elgesys galėjo arba turėjo lemti apdairaus asmens klaidą. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo 11 str. 1 d. įtvirtinta nuostata, kad įstaigos teikiama informacija turi būti teisinga ir išsami. Pareiga neklaidinti grindžiama teisės viršenybės, teisėtumo, sąžiningumo principais. Klaidingos informacijos suteikimas reiškia ne tik prašomos informacijos negavimą, bet ir suteikimą tokios informacijos, kurios asmuo neprašė, tačiau pagrįstai manė, jog yra teikiama jo prašoma informacija. Dėl klaidingos informacijos suteikimo gali atsirasti tiek turtinė, tiek neturtinė žala. Turtinės žalos atsiradimas siejamas su gavusio klaidingą informaciją asmens lėšų praradimu (pavyzdžiui, kreipiantis į instituciją, prašant ne tokių dokumentų ir mokant už dokumentų kopijas; lėšų eikvojimas atvykimui ne į tą instituciją ir pan.). Neturtinė žala gali kilti dėl žmogaus konstitucinių teisių bei pamatinių nuostatų pažeidimo. Asmuo, pagrįstai tikėdamas viešojo administravimo institucijos teikiamos informacijos

³⁷ <http://www.lrski.is.lt/preview.php?n=129&l=LT>; prisijungimo laikas 2009-10-11.

³⁸ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. P. 250.

tinkamumu, o gaudamas klaidingą informaciją, yra nuviliamas, paneigiamas asmens teisėtų lūkesčių principas, neįgyvendinama konstitucinė nuostata „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“. Pažymėtina, jog kiekviena kilusi žala dėl kaltų viešojo administravimo institucijų veiksmų, suteikiant klaidingą informaciją, turi būti teisingai atlyginta dėl to nukentėjusiam asmeniui.

Viešumo principas teisės į informaciją įgyvendinime užima svarbią vietą, kadangi juo yra grindžiamas lengvas informacijos prieinamumas bei jos skaidurmas, tačiau siekiant darnos ir kiekvieno teisių bei laisvių apsaugos, būtina nubrėžti ribą tarp viešos ir slaptos informacijos.

1.2.3. Viešos ir slaptos informacijos takoskyra

„Turi būti nustatyta racionali riba tarp atvirumo ir slaptumo, kad nenukentėtų valstybės interesai, asmeniniai ir verslo reikalai.“³⁹ Svarbus yra Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas (toliau – Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas), kuriame suformuluoti pagrindai, kuriems esant informacija gali būti priskirta valstybės ir tarnybos paslapčiai ir ribojamas jos gavimas bei skleidimas. Su informacijos prieinamumo ribojimu yra susijęs ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas (toliau – Operatyvinės veiklos įstatymas). Teisės į informaciją apribojimais demokratinėje visuomenėje gali būti pripažinti pagrįstais, jeigu tokiais apribojimais siekiama: „užtikrinti nacionalinio saugumo, teritorinio vientisumo ir viešosios tvarkos interesus; užkirsti kelią neramumams ir nusikaltimams; apsaugoti žmogaus sveikatą ir morale; apsaugoti kitų žmonių teises ir gerą vardą; užkirsti kelią konfidencialios informacijos atskleidimui; garantuoti teismo autoritetą ir nešališkumą.“⁴⁰ Pažymėtina, jog atsisakyti teikti informaciją galima tik tuomet, kai tai būtina demokratinėi visuomenei ir yra svarbiau už asmens teisę gauti informaciją. Vadinasi, „ne atsisakymas teikti informaciją, nors ir numatytas teisės aktuose, o informacijos teikimas turi būti prioritetas.“⁴¹

Anot A.Panomariovo, tai, kad paslaptis egzistuoja visuomeninėje ir teisinėje visuomeninio gyvenimo sferoje, paslaptį galime įvardinti kaip atskirą socialinį-teisinį institutą. Paslapčių institutas gali būti suprantamas tiek objektyviaja, tiek subjektyviaja prasmėmis. Objektyviaja prasme paslapties institutas – tai visuma teisės normų, reglamentuojančių informacijos priskyrimą prie paslapčių, paslapčių saugojimo, gavimo, naudojimo, valdymo, disponavimo, išplatavimo sąlygas ir tvarką. Subjektyviaja prasme paslapties institutas gali būti

³⁹ Puškorius S. Viešasis administravimas kuriant informacinę (pilietinę) visuomenę. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000. P.5.

⁴⁰ A.Panomariovas. Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis teisinis reiškinys // Jurisprudencija. 2002, Nr.32(24). P.85.

⁴¹ Lietuvos Vyriausiasis administracinis teismas. 2003-06-30 sprendimas „Dėl teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų“. Administracinių teismų praktika Nr.4. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 384.

suprantamas kaip teisėto informacijos valdytojo, savininko teisė spręsti kokia informacija ar kokios informacijos sudėtinės dalys sudaro paslaptį.⁴²

Informacijos skirstymas į viešą ir slaptą grindžiamas kiekvieno asmens teise į privatų gyvenimą, sėkmingo gerbūvio kūrimą (komercinių paslapčių neatskleidimas), saugumą (valstybės paslaptį sudarančios informacijos slaptumas). Taip, kaip kiekvienas principas yra tiesiogiai veikiamas kito principo, taip nei vienas principas negali pažeisti kito principo. Kitaip tariant, asmuo gali naudotis savo teisėmis ir laisvėmis tiek, kiek jos nepažeidžia kito asmens teisių ir laisvių.

1.2.4. Teisės į informaciją įgyvendinimo svarba

Žmogaus teisės ir demokratija yra viena kita sąlygojančios kategorijos ir tai laikytina aksioma tarptautiniu mastu.⁴³ Taip yra todėl, kad „žmogaus teisės sudaro sąlygas egzistuoti platesniam socialinių santykių ratui, suteikiant galimybę sulaukti tokio valdžios elgesio, kurio pagrindai tikimasi bei užkirsti kelią piktnaudžiavimui valdžia“.⁴⁴ Kiekvienoje demokratinėje valstybėje siekiama užtikrinti, kad žmogaus teisės ir laisvės nebūtų nepagrįstai ar neteisėtai ribojamos pačių piliečių įgalios valdžios institucijų veiksmų. Valstybinių institucijų esminė paskirtis – padėti piliečiams tinkamai gyventi, įgyvendinti savo teises bei laisves.⁴⁵ Vienas iš šios pagalbos išraiškos būdų – teisėtas teisingos informacijos teikimas asmeniui. Teisė gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų yra viena iš dažniausiai reikalaujančių realizacijos teisių, kadangi ši teisė neatsiejama nuo kasdieninio žmonių gyvenimo reikalų tvarkymo. Siekiant tinkamo informacijos laisvės įgyvendinimo, visų pirma pati teisė į informaciją turi būti suvokiama kaip pagrindinė sąlyga, norint realizuoti kitas asmens teises. Šis suvokimas pasireiškia per tinkamą valdžios įstaigų tarnavimą žmonėms.

Pasak B. Pranevičienės, Konstitucijoje įtvirtinta nuostata „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“ yra glaudžiai susijusi su konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių pripažinimu prigimtinėmis. Šių teisių pripažinimas, gerbimas ir apsauga – svarbiausias demokratinės valstybės tikslas. Konstitucinės valstybės paskirties tarnauti žmonėms įteisinimas yra nesuderinamas su valstybės dominavimu asmens atžvilgiu. Šia principine nuostata yra pagrįstas ir Viešojo administravimo įstatymas, kurio 1 str. suformuluotas tikslas – „sudaryti būtinas teises prielaidas įgyvendinti konstitucinę nuostatą, jog visos valdžios įstaigos tarnauja

⁴² A.Panomariovas. Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis teisinis reiškinys // Jurisprudencija. 2002, Nr.32(24). P.91.

⁴³ Marks, Susan R., Clapham A. International human rights lexicon / Susan Marks and Andrew Clapham. Oxford : Oxford University Press, 2005. P.61

⁴⁴ Woodiwiss A. Human Rights. London, New York (N.Y.). Routledge: Taylor & Francis Group, 2005.P.4

⁴⁵ A.Urmonas, B.Pranevičienė. Administracinės diskrecijos esmė ir diskrecijos kontrolės galimybės // Jurisprudencija. 2002, Nr. 32(24), P.55.

žmonėms, taip pat skatinti viešojo administravimo institucijų administracinius gebėjimus, didinti jų veiklos efektyvumą“.⁴⁶

Lietuvai siekiant integruotis į demokratinį pasaulį, žmogaus teisių apsaugos imperatyvas iškelia reikalavimą užtikrinti asmens teisę į gerą viešąjį administravimą, kontroliuoti viešojo administravimo subjektų veiksmų teisėtumą kuo efektyvesniais ir racionalesniais būdais.

⁴⁶ B.Pranevičienė. Ombudsmenas ir viešasis administravimas // Jurisprudencija. 2002, Nr.32(24), P.96.

1.3. Informacijos teikimo asmenims būdų charakteristika

Informacijos teikimo būdus reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr.875 „Dėl asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ (toliau – Nutarimas), kuris struktūriškai yra padalintas pagal asmenų aptarnavimo būdus – asmenų aptarnavimas telefonu, siunčiant rašytinės formos prašymą, atvykus į instituciją ir elektroniniu paštu. Informavimo būdų alternatyvos yra pateikiamos atsižvelgiant į asmens pageidaujamos informacijos pobūdį. Pavyzdžiui, žodžiu gali būti pateikiami tik tokie prašymai, „kuriuos galima išspręsti tuoj pat, nepažeidžiant asmens, kuris kreipiasi, kitų asmenų ar institucijos interesų. Prireikus asmeniui sudaroma galimybė išdėstyti prašymą raštu“.⁴⁷ Prašymą žodžiu galima pateikti keliais būdais: telefonu ar atvykus į instituciją („vieno langelio“ principo pagalba ar bendraujant su keliais institucijos darbuotojais). Nurodyti žodinio prašymo pateikimo būdai suteikia galimybę gauti skirtingo pobūdžio informaciją. Pavyzdžiui, asmeniui, skambinančiam telefonu, bus suteikiama neutrali, su privačiais duomenimis nesusijusi informacija, o asmuo, atvykęs į instituciją, gali gauti privačią informaciją apie save. Tai lemia būtinybę įsitikinti, kad privati informacija bus suteikiama asmeniui, turinčiam teisę ja disponuoti, t.y. institucijos darbuotojas, prieš suteikdamas privačią informaciją, turi pareigą nustatyti informacijos prašančiojo asmens tapatybę.

Kaip matyti iš Nutarimo teksto, abi šalys turi laikytis teisės aktuose numatytų taisyklių, kad būtų pasiektas optimalus asmens bei viešojo administravimo subjekto bendravimo rezultatas. Nutarime yra įtvirtinta viešojo administravimo subjektų pareiga tinkamai aptarnauti besikreipiančius asmenis, tačiau tuo pačiu nurodoma, kad pateikiamas prašymas turi atitikti įstatymo keliamus turinio bei formos reikalavimus: „asmenų prašymai turi būti: parašyti valstybine kalba; ši nuostata netaikoma prašymams, siunčiamiems paštu; parašyti įskaitomai; asmens pasirašyti, nurodytas jo vardas, pavardė, gyvenamoji vieta (jeigu kreipiasi fizinis asmuo) arba pavadinimas, kodas, buveinės adresas (jeigu kreipiasi juridinis asmuo) ir duomenys ryšiui palaikyti“.⁴⁸

Elektroniniu paštu siunčiamas prašymas taip pat turi atitikti teisės aktų keliamus reikalavimus: „Elektroniniu būdu pateiktas prašymas sudaromas taip, kad prašymą gavusi institucija galėtų: atpažinti elektroninio dokumento formatą; atidaryti ir apdoroti jį elektroninių dokumentų valdymo sistemos ar kitomis institucijos naudojamomis informacinių technologijų

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr.875 „Dėl asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kitose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 94-3779.

⁴⁸ Ten pat.

priemonėmis; atpažinti prašymo turinį; identifikuoti elektroninį parašą ir prašymą pateikusį asmenį.“⁴⁹

Nutarimo III skyriuje, kuriame kalbama apie prašymų nagrinėjimą, pasigendama detalumo: šiame skyriuje yra nurodoma tik prašymo registracijos tvarka, atsakymo į prašymą pateikimo terminas bei nuorodos į kitus straipsnius, įtvirtinančius prašymo formos ir turinio reikalavimus. Manytina, jog, šiame skyriuje turėtų būti pateikiami prašymo nagrinėjimo etapai, prašymo nagrinėjimo tvarka (rašytinio ar žodinio proceso tvarka) bei priimto sprendimo įteikimo tvarka. Toks lakoniškas prašymo nagrinėjimo tvarkos reglamentavimas gali tapti kliūtimi į tinkamą asmens prašymo išnagrinėjimą, kadangi kiekviena teisės akto spraga skatina biurokratizmo bei korupcijos užuomazgas. Nutarimo IV skyriuje reglamentuota „vieno langelio“ principo aptarnavimo tvarka“, kuriame aprašoma, kokie veiksmai yra atliekami pagal vieno langelio principą.

Tiek teoriškai išdėstyti informacijos teikimo būdai, tiek praktinis pasinaudojimas reglamentuotais būdais yra įmanomas, tačiau ar interesantas lieka patenkintas suteiktomis paslaugomis? Šis klausimas kol kas lieka atviras, o jo kokybinį kriterijų padės atskleisti anketų analizė. Analizuojant informacijos teikimo būdus, tikslinga kiekvieną informacijos teikimo būdą aptarti atskirai.

Informacijos teikimas telefonu

Siekiant tobulinti asmenų aptarnavimo kokybę, taupant laiko bei lėšų sąnaudas, plečiamas informacijos teikimo būdų spektras, sudarant palankias sąlygas operatyviam bei paprastam informacijos prieinamumui. Vienas iš informavimo būdų yra asmenų aptarnavimas telefonu. Tai yra gana patogus būdas tiems, kurie nori gauti pageidaujamą informaciją tuoj pat, neišeidami iš namų ar savo darbovietės. Atkreiptinas dėmesys, kad šis informavimo būdas apriboja ir ne visiškai atskleidžia informacijos laisvės turinį, kadangi šiuo būdu teikiama informacija yra ribojama. Informacijos ribojimą lemia kelios priežastys: negalėjimas nustatyti skambinančiojo asmens tapatybės, todėl šiuo informavimo būdu gali būti teikiama tik bendro pobūdžio informacija; kai kurios informacijos teikimas reikalauja intereso raštiško prašymo pateikimo; esant papildomų dokumentų būtinumui užkertamas kelias suteikti informaciją tuoj pat.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr.875 „Dėl asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kitose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 94-3779.

Nutarimas numato, jog valstybės tarnautojų, aptarnaujančių asmenis telefonu, uždavinys – suteikti asmens prašomą informaciją, susijusią su jam rūpimo klausimo išnagrinėjimu. Valstybės tarnautojas turi mokėti trumpai ir suprantamai paaiškinti ar jo institucija kompetentinga nagrinėti prašymą asmeniui rūpimu klausimu; kokius dokumentus ir kaip (asmeniškai ar paštu) reikėtų pateikti, kad prašymas būtų išnagrinėtas; nurodyti instituciją (jos adresą ir telefono numerį), į kurią asmuo turėtų kreiptis, jeigu prašymą gavusi institucija nekompetentinga nagrinėti jo prašymo; pateikti kitą asmens pageidaujamą informaciją, kuria disponuoja institucija ir kurią asmuo turi teisę gauti Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nustatyta tvarka.

Išskiriami šie informacijos teikimo telefonu **privalumai**: informacija suteikiama tuoj pat; sutaupomas laikas; sutaupomos sąnaudos atvykimui į instituciją; mažėja „popierizmas“; trumpėja eilės pas institucijos darbuotojus, priešingu atveju, asmenys, kurie gali gauti pageidaujamą informaciją telefonu, atvykę į instituciją, būtų priversti ilgai laukti eilėje. Informacijos teikimo telefonu **trūkumai**: informacijos ribojimas; institucijos darbuotojui, nesugebančiam trumpai ir detalai atsakyti į interesanto klausimą, išskyla būtinybė dominančią informaciją gauti kitais informacijos teikimo būdais; dėl didelio darbo krūvio ar telefono linijos užimtumo kartais neįmanoma prisiskambinti į savivaldybę.

Apibendrinant galima pasakyti, jog informacijos teikimas telefonu nėra tobulas būdas gauti pageidaujamą informaciją, kadangi šis būdas apriboja asmens galimybes gauti pageidaujamą informaciją. Kita vertus, informacijos apsaugos mechanizmas yra būtinas, todėl yra numatyti keli alternatyvūs informacijos teikimo būdai.

Informacijos teikimas raštu

Informacijos teikimas raštu kone tradiciškiausias ir labiausiai atspindintis teisės į informaciją teikimo esmę, nes:

1. informacija, kurią pateikia institucijos darbuotojas yra laikoma oficialia;
2. institucijos raštišką atsakymą galima skusti atitinkamoms institucijoms;
3. gaunama visa prašoma informacija, išskyrus tą, kurios slaptumą įtvirtina teisės aktai.

Nutarime, nurodant informacijos teikimo raštu tvarką, pagrindinis akcentas dedamas prašymo registravimui ir terminams, per kuriuos turi būti atsakyta į pateiktą prašymą. Tokios reglamentacijos egzistavimas grindžiamas prašymo nagrinėjimo rašytinio proceso tvarka įtvirtinimu t.y. interesantas nedalyvauja prašymo nagrinėjimo metu, o kompetentinga institucija pati, vadovaudamasi teisės aktais, išsprendžia gautą prašymą. Viena vertus, rašytinio proceso praktikavimas yra patogus tiek prašymą nagrinėjančiai institucijai, tiek interesantui, kita vertus,

iškilus klausimui dėl papildomos medžiagos pateikimo, prašymas gali būti gražinamas trūkumams šalinti, ko pasėkoje pailgėja prašymo nagrinėjimo terminas. Palankesnė situacija būtų tada, jei prašymo nagrinėjime dalyvautų pats asmuo, kadangi iškilus neaiškumams, jis galėtų iš karto atsakyti į rūpimus klausimus.

Reziumuojant, išskiriami šie informacijos teikimo raštu **privalumai**: gaunama visa pageidaujama informacija (išskyrus tą, kuri neteikiama dėl to, kad tai draudžia teisės aktai); atsakymas yra išdėstomas raštu, o tai palengvina interesantui suprasti atsakymo turinį, nes turėdamas materialia išraiška pateiktą atsakymą, interesantas su juo gali daug kartų susipažinti; gavus rašytinį atsakymą, egzistuoja reali apeliacijos teisė. Informacijos teikimo raštu **trūkumai**: laiko sąnaudos; lėšų sąnaudos (pavyzdžiui, pašto išlaidoms); galimybė, kad laiškas nepasieks adresato.

Kaip matyti iš pateiktų informavimo raštu privalumų ir trūkumų, šis informavimo būdas yra produktyvesnis kokybės atžvilgiu, tačiau informacijos gavimo proceso spartumo prasme, informacija telefonu suteikiama operatyviau.

Informacijos teikimas atvykus į instituciją

Informacija, asmeniui atvykus į instituciją, gali būti teikiama tiek žodžiu, tiek pristačius rašytinį prašymą. Tai galima padaryti „vieno langelio“ principo pagalba ar institucijos darbuotojui asmenį nukreipiant pas kompetentingą valstybės tarnautoją dėl prašymo išsprendimo. Atvykus į instituciją, asmuo gali betarpiškai bendrauti su tos institucijos darbuotojais ir pokalbio metu gauti prašomą žodinę arba rašytinę informaciją. Iš visų informacijos teikimo būdų, atvykimas į instituciją yra efektyviausias informacijos gavimo būdas, kadangi telefonu teikiama informacija yra ribojama, paštu siunčiant prašymą užtrunka jo išnagrinėjimas, o virtualioje erdvėje niekada nebūna patalpinta visa asmenį dominanti informacija.

Apibendrinant paminėtini šie informacijos teikimo atvykus į instituciją **privalumai**: betarpiškas bendravimas su institucijos darbuotoju; galimybė tikslinti prašymą, jeigu institucijos darbuotojas nesupranta, kokios informacijos interesantas prašo; galimybė tuoj pat institucijoje pateikti dokumentus, reikalingus prašymui išnagrinėti. Informacijos teikimo atvykus į instituciją **trūkumai**: laiko sąnaudos; lėšų sąnaudos.

Pastebėtina, jog šis informacijos teikimo būdas turi mažiausiai trūkumų, o tai formuoja išvadą, jog jis labiausiai „prisideda“ prie tinkamo teisės į informaciją įgyvendinimo.

Informacijos teikimas virtualioje erdvėje

Siekiant sudaryti sąlygas ir skatinti gyventojus bei verslo subjektus aktyviau naudotis viešojo sektoriaus informacijos resursais, Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo 17 str. 2 d. numatyta galimybė asmenims teikti bei gauti informaciją elektroninėmis priemonėmis.⁵⁰ Tai įtakojo besiplečiantis informacinių technologijų panaudojimas valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose, vis daugiau informacijos tvarkoma ir kaupiama elektroninėmis priemonėmis.⁵¹ Informacija turi būti atskleidžiama, perduodama ar kitais būdais padaroma prieinama asmenims, o ypač skatinama daryti tai elektroninėmis priemonėmis. Nutarime yra nurodoma, jog vienas iš informacijos gavimo būdų gali būti elektroninėmis priemonėmis teikiama informacija. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymui bei Nutarimui nurodant, jog galima informaciją gauti elektroninėmis priemonėmis, omenyje turimos dvi informacijos teikimo formos – susipažinimas su savivaldybės interneto svetainėje patalpinta informacija bei rašant prašymą elektroniniu paštu. Savivaldybės interneto svetainėje yra talpinama visa būtina informacija apie savivaldybės veiklą, naujienas, o elektroniniu paštu galima kreiptis į savivaldybę su rūpimu klausimu, į kurį taip pat bus atsakyta elektroniniu paštu. Elektroniniu būdu gautam laiškuvi yra keliami tam tikri formos reikalavimai: „įstaigos elektroninėmis priemonėmis teikiami pareiškėjui dokumentai prilyginami rašytinės formos dokumentams, jeigu yra užtikrinta teksto apsauga ir galima nustatyti parašo tapatumą.“⁵² Be to, „dokumentų, informacijos rinkmenų ar jų dalių teikimas internetu ar kitokiomis elektroninėmis priemonėmis turi būti patogus pareiškėjams informaciją priimti bei naudoti ir neturi reikalauti iš pareiškėjo įsigyti specialią (licencijuojamą) programinę įrangą.“⁵³

Apibendrinant pateiktą informacijos teikimo elektroninėje erdvėje charakteristiką, galima išskirti šiuos **privalumus**: informacija gaunama neišėjus iš namų ar darbovietės; nesant patalpintai visai interesantą dominančiai informacijai, egzistuoja galimybė paskambinti į instituciją interneto svetainėje nurodytais telefono numeriais; laiko sąnaudos; lėšų sąnaudos. Informacijos teikimo elektroninėje erdvėje **trūkumai**: ne visa informacija yra talpinama interneto svetainėje; naršant po interneto svetainę, iškyla techninių nesklandumų galimybė; egzistuoja pavojus susipažinti su neatnaujinta ar klaidinga informacija, kurią interesantas turi tikrinti kitų informacijos teikimo būdų pagalba, taip eikvodamas savo laiko sąnaudas; interneto svetainėje

⁵⁰ <http://www.lrvk.lt/naujienos/posedziu-sprendimai/?nid=492>; prisijungimo laikas: 2009-09-28.

⁵¹ Human rights in the global information society / edited by Rikke Frank Jørgensen. Cambridge (Mass.): MIT Press, 2006; London. P. 73.

⁵² Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-236.

⁵³ Ten pat.

patalpinta informacija gali naudotis tik tam tikra asmenų grupė, t.y. tik tie asmenys, kurie turi prieigą prie interneto bei geba juo naudotis.

Informacijos gavimas elektroninėje erdvėje nėra universalus būdas gauti pageidaujamą informaciją, kadangi gaunama tik riboto turinio informacija. Be to, šio informavimo būdo praktikavimas atskleidžia visuomenės susiskirstymą į dvi grupes - prisitaikiusius prie informacinių technologijų tobulėjimo ir likusius prie tradicinių informacijos teikimo būdų (žr. 4 pav. ir 10 pav.).

Asmenų prašymų nagrinėjimas ir jų aptarnavimas taikant „vieno langelio“ principą

„Vieno langelio“ principas pasireiškia prašymo ar skundo nagrinėjimu ir atitinkamos paslaugos suteikimu vienoje darbo vietoje. Prašymas ar skundas nagrinėjamas ir informacija gaunama pačios prašymą, skundą ar pranešimą nagrinėjančios ir administracinį sprendimą priimančios institucijos iniciatyva, neįpareigojant to atlikti prašymą ar skundą padavusio asmens.

„Vieno langelio“ principu įtvirtintas dvipusis reikalavimas:

1) priimti asmens prašymą ar skundą ir pateikti į jį atsakymą, suteikti paslaugą vienoje darbo vietoje;

2) gauti prašymo ar skundo nagrinėjimui reikalingą informaciją iš prašymą nagrinėjančios institucijos pavaldžių padalinių ir kitų institucijų nedalyvaujant asmeniui. Omenyje turima tik ta informacija, kuri yra valstybės registruose ir duomenų bazėse ir kurią prašymą ar skundą nagrinėjanti institucija pati gali gauti elektroniniu būdu ar kitomis ryšių priemonėmis. Dalį reikalingos informacijos, kurią gali turėti pats asmuo ir kuri negali būti įtraukta į valstybės registrus ar duomenų bazes, taigi, yra neprieinama prašymą nagrinėjančiai institucijai, privalo pateikti pats asmuo.⁵⁴

„Vieno langelio“ principo taikymas yra priemonė, padedanti pasiekti aukštą asmenų aptarnavimo kultūrą, geriau realizuoti institucijų ir jų darbuotojų konstitucinę pareigą tarnauti žmonėms, įgyvendinti asmenų teises ir laisves jiems kreipiantis į valstybės institucijas ir įstaigas prašant suteikti paslaugų ar apginti pažeistas teises.

Nutarime yra nurodytos „Vieno langelio“ asmenų aptarnavimo padalinio funkcijos, kurios leidžia daryti išvadą, jog „Vieno langelio“ principo atsiradimo priežastis ir paskirtis yra palengvinti žmonių rūpesčių našta, tvarkant reikalus institucijose, sumažinti vaikščiojimų skaičių renkant sprendimui priimti ir paslaugai suteikti reikalingą informaciją ir dokumentus, suteikti asmeniui galimybę pačiam prižiūrėti prašymo ar skundo nagrinėjimą.

⁵⁴ <http://www.vrm.lt/index.php?id=1153&lang=2t>; prisijungimo laikas: 2009-10-11.

Išskirtini šie „Vieno langelio“ principo *privalumai*: informacija suteikiama vienoje vietoje; vieno langelio“ principo taikymas yra priemonė, padedanti kokybiškai aptarnauti asmenis, geriau realizuoti pareigą „tarnauti žmonėms“; sprendimui priimti reikalingą informaciją iš savo institucijos administracijos padalinių, pavaldžių institucijų, prireikus – ir iš kitų institucijų gauna pati prašymą nagrinėjanti institucija, neįpareigodama to atlikti asmenį, kuris kreipiasi; prašymo nagrinėjimas ir sprendimo priėmimas „vieno langelio“ principo pagalba taptų atviras ir skaidrus, iki minimumo sumažėtų galimybė pasireikšti korupcijai, tačiau svarbiausia tai, kad geresnis asmenų aptarnavimas padidintų žmonių pasitikėjimą savo valstybe ir jos valdžia. „Vieno langelio“ principo *trūkumai*: kiek realiai ir sklandžiai veikia „vieno langelio“ principas? Susidariusios eilės prie „vieno langelio“ padalinio; nekompetentingi darbuotojai.

Apie vieno langelio taikymą ir jo praktinį veikimą yra atliktas Vidaus reikalų ministerijos tyrimas, kuriame nurodoma, kad įvykdžius interesantų anketavimą: gautos 69 anketos, iš kurių matyti, jog 50 interesantų teigiamai įvertino Interesantų aptarnavimo skyriaus darbą, 8 pareiškė pastabų, 11 pateikė pastabas dėl kitų Savivaldybės dalinių veiklos tobulinimo.⁵⁵

Galima teigti, kad „vieno langelio“ principo įgyvendinimas yra svarbi valstybės valdymo modernizavimo priemonė, parodanti, kaip valdžios įstaigos iš tikrųjų vykdo savo misiją tarnauti žmonėms. Šiam tikslui pasiekti reikėtų pakeisti požiūrį į asmenų aptarnavimą, įsisąmoninti nuostatą, kad geras asmenų aptarnavimas yra svarbiausia valstybės ar savivaldybės institucijos funkcija, stebėti ir analizuoti šios funkcijos vykdymą ir vertinti rezultatus; užtikrinti realų principo įgyvendinimą. Tikėtina, kad įgyvendinus šias priemones būtų pasiektas ne tik geresnis asmenų aptarnavimas, bet ir kokybiškai naujas valstybės valdymo kultūros lygis.

Apžvelgus visus Nutarime reglamentuojamus asmens informavimo būdus, darytina išvada, jog visi informavimo būdai turi savus privalumus bei trūkumus. Ekonomiškiausias tiek laiko, tiek lėšų atžvilgiu yra informacijos gavimas elektroniniu paštu arba informacijos paieška interneto svetainėje, tačiau informacinės technologijos yra tokia sritis, prie kurios sunkiausia adaptuotis vyresnio amžiaus žmonėms, todėl šis būdas daliai visuomenės apriboja galimybę gauti informaciją ekonomiškiausiu būdu. Nepaisant to, virtualioje erdvėje esanti informacija yra siauresnio pobūdžio negu informacija, saugoma institucijų duomenų bazėse, todėl išsamiausia informacija gali būti suteikiama atvykus į instituciją ar pateikiant rašytinį prašymą.

⁵⁵ <http://www.vakokybe.lt/lt/vieno-langelio-principo-taikymas>; prisijungimo laikas: 2009-10-30.

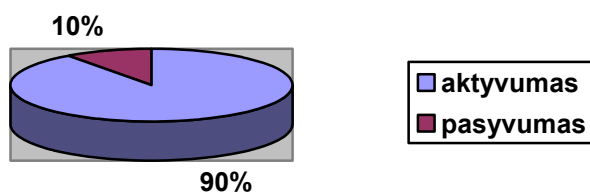
2. TEISĖS Į INFORMACIJĄ ĮGYVENDINIMO SAVIVALDYBĖSE EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Anketų, susijusių su teisės į informaciją įgyvendinimu savivaldybėse, analizė

Anketavimo būdu buvo apklausta vienas šimtas respondentų, gyvenančių Vilniaus mieste bei vienas šimtas respondentų, gyvenančių Joniškio rajono savivaldybės teritorijoje. Respondentai buvo pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu. Apklausos rezultatai parodė, kad daugiausiai su savivaldybėmis bendravo 30–50 metų amžiaus žmonės. Dauguma respondentų į savivaldybes kreipėsi asmeniškai: atvykus į instituciją arba informacijos prašant telefonu. Tai, kad didžioji dalis interesantų kreipiasi asmeniškai, įpareigoja savivaldybes nuolat gerinti piliečių aptarnavimą: taikyti „vieno langelio“ principą, domėtis asmenų aptarnavimo kultūra. Anketavimo būdu apklausiant asmenis siekta išsiaiškinti, ar asmenys, kurie kreipėsi į savivaldybes, liko patenkinti aptarnavimu bei atsakymais į jų užduotus klausimus.

Vilniaus miesto savivaldybė

Vilniaus mieste buvo išdalinta vienas šimtas anketų. Anketas dalino magistro baigiamojo darbo autorė, kiekvienam asmeniui įteikiant po anketą bei fiksuojant atiduotų anketų skaičių, tokiu būdu siekiant užtikrinti anketų grįžtamumą. Anketos buvo dalinamos daugiabučiuose namuose gyvenantiems asmenims bei magistro baigiamojo darbo autorės pažįstamiems. Grįžus išdalintoms anketoms, paaiškėjo, kad iš vieno šimto respondentų devyniasdešimt respondentų kreipėsi į savivaldybę dėl informacijos suteikimo, dešimčiai respondentų neteko kreiptis į Vilniaus miesto savivaldybę dėl informacijos suteikimo. Asmenų aktyvumas kreipiantis į Vilniaus miesto savivaldybę dėl informacijos suteikimo yra didelis, tačiau visgi yra asmenų, kurie, tvarkydami savo reikalus, išvengia kontakto su savivaldybe (žr. 1 pav.). Analizuojant teisės į informaciją įgyvendinimą Vilniaus miesto savivaldybėje, bus analizuojamos devyniasdešimt anketų, kuriose respondentai nurodė, jog buvo pasikreipę į Vilniaus miesto savivaldybę dėl informacijos suteikimo. Vienas šimtas anketų bus tiriamos tik siekiant išsiaiškinti asmenų aktyvumą, ieškant informacijos Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje.

1 pav. Asmenų aktyvumas bendraujant su savivaldybe

Iš devyniasdešimt anketų paaiškėjo kaip asmenys vertina informacijos teikimą Vilniaus miesto savivaldybėje. Dvylika respondentų pareiškė, jog Vilniaus miesto savivaldybėje informacija yra suteikiama tinkamai (išreiškus šį gautą rezultatą procentinė išraiška, tai būtų 13 % visų pasikreipusių į savivaldybės institucijas respondentų). Keturiasdešimt trys respondentai (arba 48 % visų pasikreipusių į Vilniaus miesto savivaldybę) pareiškė, jog Vilniaus miesto savivaldybėje informacija yra suteikiama patenkinamai. Trisdešimt penki respondentai (arba 39 % visų pasikreipusių į Vilniaus miesto savivaldybę) nurodė, jog Vilniaus miesto savivaldybėje teisė į informaciją yra įgyvendinama netinkamai (žr. 2 pav.). Atsižvelgus į pateiktus skaičius, matyti, kad Vilniaus miesto savivaldybės veikla, teikiant informaciją asmenims, daugumos respondentų vertinama patenkinamai. Ženkliai mažiau respondentų nurodė, jog Vilniaus miesto savivaldybėje informacija yra teikiama tinkamai. Trisdešimt penki respondentai pareiškė, jog yra nepatenkinti informacijos teikimo kokybe Vilniaus miesto savivaldybėje. Nepatenkinimą išreiškę respondentai pateikė pagrindinę netinkamo informacijos teikimo priežastį – per didelis formalumų laikymasis ir asmens interesų nepaisymas.

Pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną žodis „tinkamai“ reiškia – atitinkantis reikalavimus, geras.⁵⁶ Vadinasi, asmenys, kurie nurodė, jog informacija jiems suteikiama tinkamai, patvirtina, jog jų atžvilgiu Vilniaus miesto savivaldybės darbuotojai laikėsi visų numatytų taisyklių bei būtinų reikalavimų, siekiant suteikti pageidaujama informaciją. Tinkamo informacijos suteikimo supratimas apima tiek kvalifikuotai atliktą darbą, tiek mandagų bendravimą.

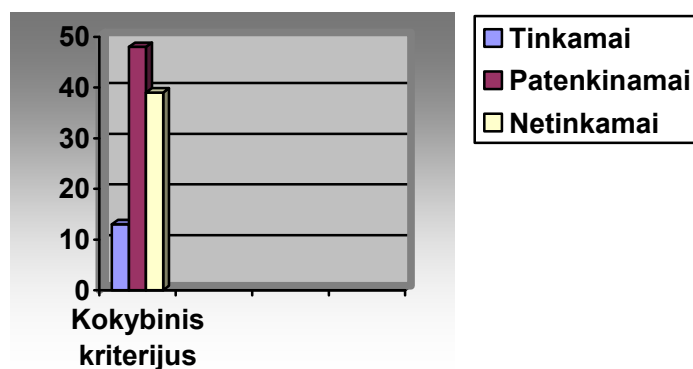
Pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną, žodis „patenkinamai“ reiškia – pakankamas, vidutiniškai geras.⁵⁷ Darytina išvada, jog teikiant informaciją, Vilniaus miesto savivaldybės darbuotojas nepilnai įvykdė jam pavestas funkcijas savo kompetencijos arba bendravimo su

⁵⁶ <http://www.lki.lt/dlkz/>; prisijungimo laikas: 2009-10-26.

⁵⁷ <http://www.lki.lt/dlkz/>; prisijungimo laikas: 2009-10-26.

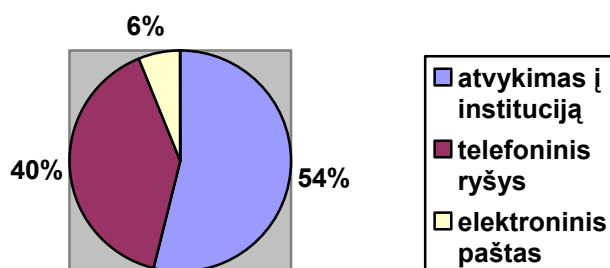
asmeniui atžvilgiu. Asmens įvertinimas žodžiu „patenkinamai“, suponuoja būtinybę tobulinti informacijos teikimo kokybę.

Žodis „netinkamas“ yra žodžio „tinkamas“ antonimas ir turi priešingą reikšmę, t.y. neatitinkantis reikalavimų, blogas. Žodžių junginys „neatitinkantis reikalavimų“ gali būti interpretuojamas kaip teisės aktų ignoravimas, paskirtų funkcijų nevykdymas.

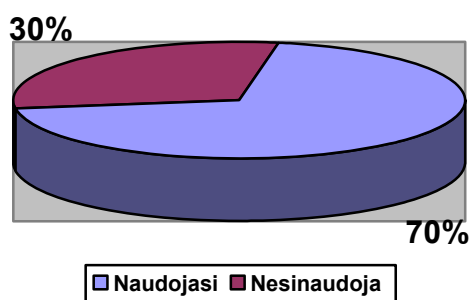
2 pav. Informacijos teikimo kokybės vertinimas

Respondentai, kurie nurodė, jog teisė į informaciją Vilniaus miesto savivaldybėje yra įgyvendinama tinkamai, dažniausiai vykdavo į Vilniaus miesto savivaldybę, siekiant gauti pageidaujamą informaciją: šeši respondentai iš dvylikos dažniausiai informacijos prašo atvykdami į Vilniaus miesto savivaldybę ir betarpiškai bendraudami su Vilniaus miesto savivaldybės darbuotojais; penki respondentai nurodė, jog dėl informacijos į Vilniaus miesto savivaldybę kreipiasi telefonu; vienas respondentas prašo informacijos elektroniniu paštu. Respondentai, kurie nurodė, jog informacija Vilniaus miesto savivaldybėje yra teikiama patenkinamai, kreipiasi į Vilniaus miesto savivaldybę dažniau telefonu nei atvykdami į instituciją ar rašant laišką elektroniniu paštu: devyniolika respondentų iš keturiasdešimt trijų dažniausiai informacijos prašo atvykdami į instituciją; dvidešimt du respondentai nurodė, jog dėl informacijos į Vilniaus miesto savivaldybę kreipiasi telefonu; du respondentai prašo informacijos elektroniniu paštu. Respondentai, kurie yra nepatenkinti informacijos teikimo kokybe Vilniaus miesto savivaldybėje, pirmiausia vyksta į Vilniaus miesto savivaldybę dėl informacijos gavimo: dvidešimt keturi iš trisdešimt penkių nurodė, jog dažniausiai vyksta į Vilniaus miesto savivaldybę, du respondentai kreipiasi elektroniniu paštu, o devyni respondentai pageidauja informaciją gauti telefonu. Susumavus rezultatus, matyti, jog asmenys pirmenybę teikia atvykimui į instituciją, kad gautų pageidaujamą informaciją (žr. 3 pav.).

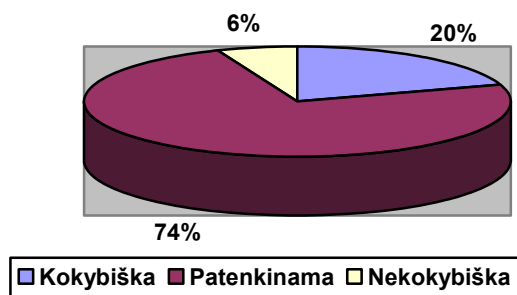
3 pav. Informavimo būdų prioritetai

Apklausus vieną šimtą Vilniaus mieste gyvenančių respondentų, paaiškėjo, jog septyniasdešimt apklaustųjų naudojami Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje patalpinta informacija, o trisdešimt respondentų informacijos nieško Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje (žr. 4 pav.).

4 pav. Interneto svetainės populiarumas

Vien aplinkybė, jog asmuo ieško informacijos savivaldybės interneto svetainėje, nereiškia, jog jis ją randa. Po apklausos paaiškėjo, kad visiškai patenkinti interneto patalpinta informacija yra keturiolika respondentų. Išreiškus šį skaičių procentine išraiška, iš besinaudojančių interneto svetaine, visą pageidaujamą informaciją randa tik 20 % visų respondentų. Penkiasdešimt du respondentai nurodė, jog randa tik dalį ieškomos informacijos, t.y. 74 % visų respondentų, kurie naudojami interneto svetaine. Keturi respondentai nurodė, jog naršydami po Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainę, neranda ieškomos informacijos, t.y. 4 % visų respondentų yra nepatenkinti Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje patalpinta informacija kiekybės atžvilgiu (žr. 5 pav.).

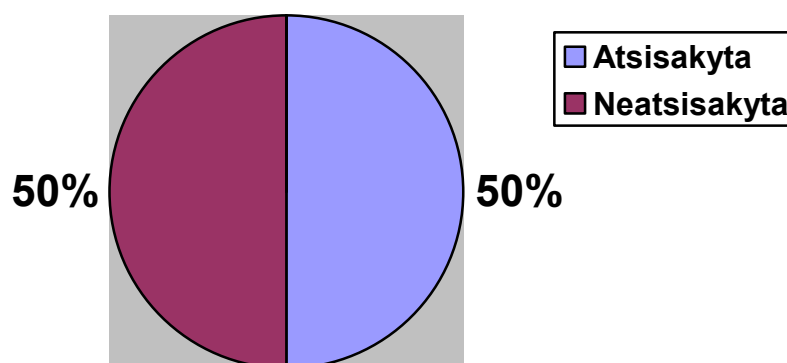

5 pav. Interneto svetainės kokybiškumas

Vilniaus mieste gyvenantys respondentai nurodo, jog pasitaiko atvejų, kai atsisakoma suteikti pageidaujamą informaciją: keturiasdešimt penki respondentai nurodė, jog atsisakoma suteikti informaciją, tiek pat respondentų teigia, jog jiems nei karto nebuvo atsisakyta suteikti prašomą informaciją (žr. 6 pav.). Respondentai, kuriems buvo atsisakyta suteikti informaciją, nurodo tokias atsisakymo priežastis:

1. savavališkai nuspręsta už interesantą, jog dar anksti tvarkyti kompensacinio pobūdžio klausimus ir pasiūlyta apsilankyti vėliau;
2. buvo liepta eiti pas kitą darbuotoją;
3. darbuotojas, kuris turėjo suteikti pageidaujamą informaciją, nebuvo savo darbo vietoje;
4. savivaldybė neturėjo interesantą dominančios informacijos;
5. kai buvo prašoma informacijos, jau buvo pasibaigęs darbo laikas;
6. prašant informacijos buvo duotas nukreipimas pasižiūrėti šios informacijos savivaldybės interneto svetainėje;
7. negalėjimas suteikti informacijos dėl didelio darbo krūvio;
8. negalėjimas suteikti pageidaujamos informacijos, nes interesantas nepateikė reikalingų dokumentų;
9. buvo atsisakyta suteikti informaciją, nes interesantą dominantis klausimas neįeina į savivaldybės kompetencijos ribas;
10. nepagrįstas nukreipimas iš vieno kabineto į kitą;
11. informacijos buvo prašoma nesibaigus pietų pertraukai.

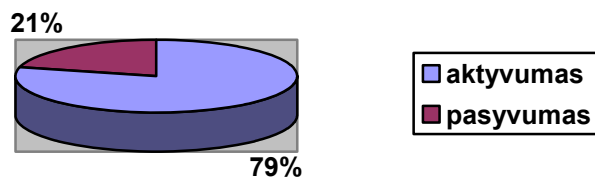
Penkiolika respondentų nurodė, jog atsisakant suteikti informaciją, jiems nebuvo nurodomos tokio atsisakymo priežastys.

6 pav. Informacijos teikimas

Joniškio rajono savivaldybė

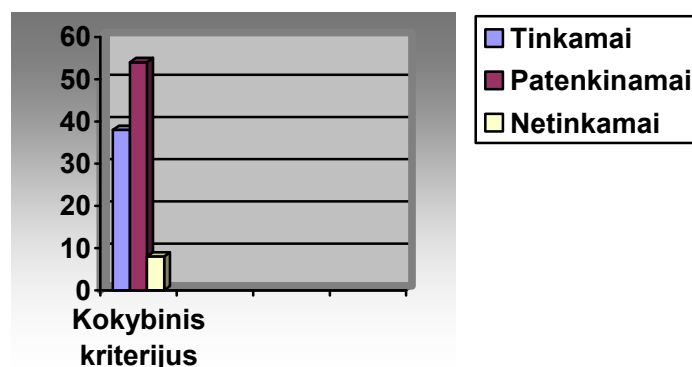
Joniškio mieste, pasitelkiant „pagalbininkus“ buvo išdalinta vienas šimtas anketų. Anketos buvo dalinamos pažįstamiems asmenims, fiksuojant atiduotų anketų skaičių ir taip siekiant užtikrinti, kad visos anketos grįžtų magistro baigiamojo darbo autoriui. Iš vieno šimto respondentų septyniasdešimt devyni respondentai nurodė, kad jiems teko kreiptis į Joniškio rajono savivaldybę dėl informacijos suteikimo, likusiai daliai, t.y. dvidešimt vienam respondentui nebuvo iškilusi būtinybė prašyti informacijos iš Joniškio rajono savivaldybės. Anketos buvo dalinamos atsitiktinės atrankos būdu, o ne sąmoningai parenkant asmenis, kurie būtinai būtų pasikreipę į savivaldybę, siekiant tuo pačiu išsiaiškinti asmenų aktyvumą bendraujant su Joniškio rajono savivaldybe (žr. 7 pav.). Aktyvumas svarbus grindžiant ir bandant paaiškinti kitus magistro baigiamojo darbo analizuojamus klausimus (pavyzdžiui, kodėl nėra nei vienos Seimo kontrolieriaus pažymos dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimų Joniškio rajono savivaldybėje). Anketos, kuriose nurodoma, jog asmenys nebuvo pasikreipę į Joniškio rajono savivaldybę yra aktualios dėl kreipimosi į Joniškio rajono savivaldybę intensyvumo lygio bei aktyvumo ieškant informacijos Joniškio rajono interneto svetainėje nustatymo.

7 pav. Asmenų aktyvumas bendraujant su savivaldybe

Išanalizavus septyniasdešimt devynias anketas, paaiškėjo kaip asmenys vertina informacijos teikimą Joniškio rajono savivaldybėje. Trisdešimt respondentų pareiškė, jog Joniškio rajono savivaldybėje informacija yra suteikiama tinkamai. Išreiškus šį gautą rezultatą procentinė išraiška, tai būtų 38 % visų pasikreipusių į Joniškio rajono savivaldybę respondentų. Keturiasdešimt trys respondentai arba 54 % visų pasikreipusių į Joniškio rajono savivaldybę pareiškė, jog Joniškio rajono savivaldybėje informacija yra suteikiama patenkinamai. Šeši respondentai arba 8 % visų pasikreipusių į Joniškio rajono savivaldybę nurodė, jog Joniškio rajono savivaldybėje teisė į informaciją yra įgyvendinama netinkamai.

Atsižvelgus į pateiktus skaičius, matyti, kad Joniškio rajono savivaldybės veikla, teikiant informaciją asmenims daugumos respondentų vertinama patenkinamai, šiek tiek mažesnis respondentų skaičius nurodė, jog Joniškio rajono savivaldybėje informacija yra teikiama tinkamai. Ši pradinė analizė rodo, jog asmenys yra patenkinti informacijos tiekimo kokybe šioje savivaldybėje (žr. 8 pav.).

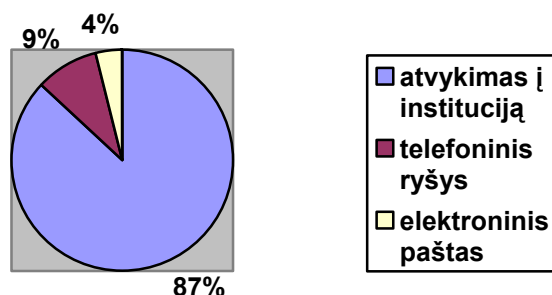
8 pav. Informacijos teikimo kokybės vertinimas

Respondentai, kurie nurodė, jog teisė į informaciją Joniškio rajono savivaldybėje yra įgyvendinama tinkamai, dažniausiai vykdavo į Joniškio rajono savivaldybę, siekiant gauti

pageidaujama informacija: dvidešimt septyni respondentai iš trisdešimties dažniausiai informacijos prašo atvykdami į instituciją ir betarpiškai bendraudami su savivaldybės darbuotojais; vienas respondentas nurodė, jog dėl informacijos į Joniškio rajono savivaldybę dažniausiai kreipiasi elektroniniu paštu ir tik du respondentai kreipiasi telefonu. Respondentai, kurie nurodė, jog informacija Joniškio rajono savivaldybėje yra teikiama patenkinamai, taip pat teikia prioritetą tiesioginiam bendravimui su savivaldybės darbuotojais, atvykdami į instituciją: trisdešimt aštuoni respondentai dažniausiai dėl informacijos gavimo vyksta į instituciją; vienas respondentas nurodė, jog į Joniškio rajono savivaldybę kreipiasi elektroniniu paštu; keturi respondentai dažniausiai informacijos prašo telefonu. Respondentai, kurie yra nepatenkinti informacijos teikimo kokybe Joniškio rajono savivaldybėje, taip pat pirmiausia vyksta į Joniškio rajono savivaldybę dėl informacijos gavimo: keturi iš šešių nurodė, jog dažniausiai vyksta į Joniškio rajono savivaldybę; vienas respondentas kreipiasi elektroniniu paštu; vienas respondentas dažniausiai kreipiasi telefonu.

Reziumuojant galima teigti, jog asmenys pirmenybę teikia atvykimui į instituciją, kad gautų pageidaujama informacija (žr. 9 pav.). Šio informacijos gavimo būdo pasirinkimą gali lemti kelios priežastys:

1. pageidaujamos informacijos pobūdis;
2. siekis kuo greičiau gauti informaciją. Pavyzdžiui, siunčiant prašymą paštu, laiškas adresatą pasiektų per ilgesnį laiko tarpą nei asmuo nuvyktų į savivaldybę.

9 pav. Informavimo būdų prioritetai

Atsižvelgiant į tai, jog šiandieninę informavimo sistemą papildė dar vienas informavimo būdas – informacijos teikimas elektroniniu paštu ar talpinant informaciją institucijos interneto svetainėje, svarbu išsiaiškinti, ar asmenys, kurie turi priėjimą prie interneto ir geba juo naudotis, yra patenkinti Joniškio rajono savivaldybės interneto svetaine, ar randa interneto svetainėje juos dominančią informaciją. Dvidešimt respondentų, nurodžiusių, kad informacija Joniškio rajono savivaldybėje yra teikiama tinkamai, naudojasi Joniškio rajono

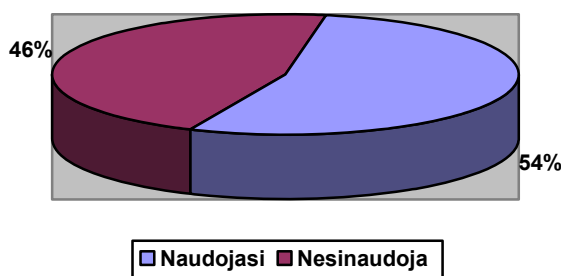
savivaldybės interneto svetainėje patalpinta informacija, tačiau tik vienuolika iš jų randa visą juos dominančią informaciją, o devyni respondentai randa tik dalį pageidaujamos informacijos. Be abejo, interneto svetainėje yra pateikiama tik bendro pobūdžio informacija, todėl asmenys, kurie pageidauja privačios informacijos, jos viešojo erdvėje nerada. Pažymėtina, jog dešimt respondentų, patenkintų informacijos tiekimo kokybe, apskritai nesinaudoja interneto svetainėje patalpinta informacija. Informacijos gavimo pasirinkimo būdą lemia amžiaus tendencijos – interneto svetainėje esančia informacija pasyviau naudojasi asmenys virš 40 metų. Respondentai, kurie mano, jog informacijos teikimo kokybę Joniškio rajono savivaldybėje reikėtų tobulinti iki tinkamo informacijos teikimo, nurodo, jog naudojami informacija, kurią viešina Joniškio rajono savivaldybė savo interneto svetainėje (besinaudojančių interneto svetainės informacija yra dvidešimt keturi, o devyniolika respondentų nurodė, jog nesinaudoja virtualioje erdvėje esančia informacija). Šešiolika respondentų nurodė, jog Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje randa tik dalį ieškomos informacijos. Vėlgai, tokia statistika yra sąlyginė ir priklauso nuo to, ar respondentas suvokia, kad interneto svetainėje gali būti talpinama tik vieša, kitų asmenų teisių bei laisvių nepažeidžianti informacija. Šeši respondentai nurodė, jog naršydami po Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainę, visiškai patenkina savo poreikius informacijos gavimo atžvilgiu. Patenkinausiai įvertinusių informacijos teikimo kokybę respondentų grupėje atsirado du respondentai, kurie neranda interneto svetainėje pageidaujamos informacijos. Esant bent vienam nepatenkintam respondentui, paneigiamas tinkamas informacijos teikimas. Neigiamai vertinę informacijos teikimo kokybę Joniškio rajono savivaldybėje respondentai netoleruoja informacijos gavimo interneto pagalba: tik vienas iš respondentų ieško jam reikalingos informacijos Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje, tačiau randa tik dalį pageidaujamos informacijos, o kiti likę (penki respondentai) apskritai nesinaudoja elektroninėmis priemonėmis, siekiant gauti norimą informaciją. Dalis respondentų, kurie anketoje nurodė, jog jiems apskritai nėra tekę kreiptis į Joniškio rajono savivaldybę dėl informacijos suteikimo, naudojami Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje patalpinta informacija, o būtent: devyni respondentai naudojami Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje patalpinta informacija, o dvylika respondentų ne tik, kad nesikreipia į Joniškio rajono savivaldybę dėl informacijos suteikimo, tačiau taip pat nesinaudoja ir Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje talpinama informacija. Susumavus rezultatus, paaiškėjo, kad Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainę, ieškant informacijos, naudojami 54 % visų apklaustųjų, o 46 % neieško informacijos Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje (žr. 10 pav.). Nepaisant to, jog daugiau nei pusė apklaustųjų ieško informacijos Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje, tačiau ne visada randa pageidaujamą informaciją: 39 % besinaudojančių Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainę, randa pageidaujamą

informaciją, 57 % respondentų randa tik dalį pageidaujamos informacijos, o 4 % pareiškusių, jog ieško informacijos Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje, apskritai neranda pageidaujamos informacijos (žr. 11 pav.).

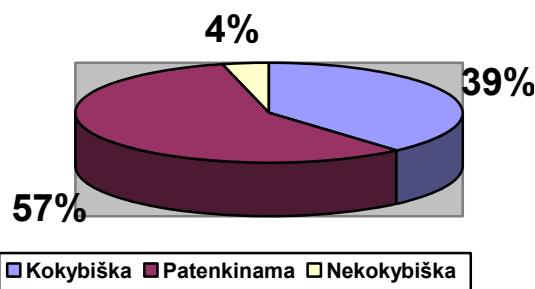
Akivaizdu, jog populiariausias ir patogias būdas gauti informaciją Joniškio rajono savivaldybės bendruomenei yra atvykimas į pačią instituciją. Šio informacijos gavimo būdo pasirinkimą gali sąlygoti kelios priežastys:

1. informacijos pobūdis;
2. patogi Joniškio rajono savivaldybės strateginė padėtis, leidžianti taupyti laiko bei lėšų sąnaudas arba jos būtų lygiai tokios pat, kaip ir kreipiantis telefonu ar paštu;
3. mažo miestelio gyventojų įpročiai.

Tenka tik apgailestauti, jog siekiant žengti koja kojon su informacinės visuomenės samprata bei jos praktiniu įgyvendinimu, Joniškio rajono savivaldybės bendruomenė lieka prie senųjų tradicinių asmens informavimo būdų, nepropaguodama šiuolaikiškų informacijos gavimo priemonių, kadangi tik labai maža dalis informacijos ieško virtualioje erdvėje (pasyvus elektroninių laiškų rašymas, naršymas po interneto svetainę).

10 pav. Interneto svetainės populiarumas

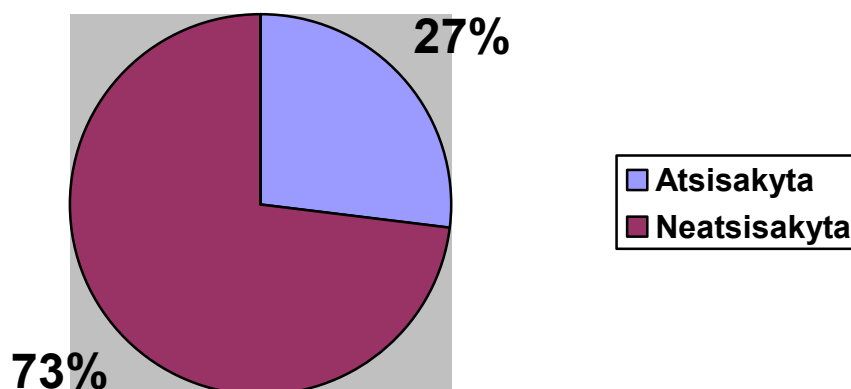
11 pav. Interneto svetainės kokybiškumas

Respondentai nurodo, jog pasitaiko atvejų, kai atsisakoma suteikti pageidaujamą informaciją (žr. 12 pav.). Penkiasdešimt aštuoni respondentai teigia, jog jiems nei karto nebuvo atsisakyta suteikti prašomą informaciją, o dvidešimt vienam respondentui buvo atsisakyta suteikti informaciją.

Atsisakant suteikti informaciją, dažniausiai nurodomos tokios atsisakymo priežastys:

1. Joniškio rajono savivaldybės darbuotojų kompetencijos stoka, todėl suteikiama nekokybiška informacija;
2. per ilgi informacijos teikimo terminai. Kartais gavus informaciją po ilgo laiko, informacija praranda savo reikšmę ir nebebūna tokia aktuali, kaip kad tuo metu, kai jos buvo prašoma;

3. informacija teikiama vangiai ir nenoriai.

12 pav. Informacijos teikimas

Apibendrinant galima pasakyti, jog Vilniaus miesto savivaldybėje informacijos teikimo kokybė yra prastesnė, lyginant su Joniškio rajono savivaldybe. Tokias išvadas patvirtina susumuoti rezultatai. Nepaisant to, kiekvienas pilietis turi teisę gauti viešą informaciją iš savivaldybių, tačiau informacijos gavimą sunkina keletas priežasčių. Visų pirma, nesusiformavęs požiūris, kad tarnautojas dirba piliečiams ir yra jiems atsakingas. Antra, savivaldybių institucijose dažniausiai nėra numatytų etatų, kurių pagrindinė užduotis būtų atsakinėti į piliečių klausimus. Trečia, tarnautojai vengia suteikti informaciją, nes nežino kuri informacija skelbtina, o kuri – konfidenciali.

2.2. Informacijos teikimo internetu ypatumai

Anot Rimanto Lazdyno, šiuolaikinės informacinės technologijos, elektroninės duomenų bazės, internetas atveria naujas plačias galimybes informuoti gyventojus apie savivaldybės darbą, jos funkcijas, galimybes, teikiamas paslaugas, infrastruktūrą. Vietos ir užsienio verslininkus domina informacija apie savivaldybės skatinamus verslus ir verslo plėtros galimybes, apie darbo jėgos poreikį ir kvalifikaciją. Turistus domina kultūros, istorijos, gamtos paminklai, poilsio zonos, kainos viešbučiuose ir parduotuvėse. Savivaldybių interneto svetainėse galima sukurti specialius savivaldybės teisės aktų puslapius, kuriuose patalpinami ne tik pagrindiniai reglamentai bei taisyklės, bet ir savivaldybės institucijose pastaruoju metu priimti sprendimai. Svetainėje nedelsiant, kai tik parengiami, turi būti skelbiami ir pagrindinių rengiamų priimtų tarybai bendruomenių teisės aktų projektai, o gyventojams turi būti suteikta galimybė pareikšti savo nuomonę apie juos, padiskutuoti visais bendruomenę dominančiais ir kitais svarbiais klausimais.⁵⁸

Informacijos talpinimas interneto svetainėje yra vienas iš visuomenės informavimo būdų. Atsižvelgiant į tai, kad informacinės technologijos yra neatskiriama šiandieninio gyvenimo dalis, internetas, kompiuteriai ir kitos technologijos yra plačiai naudojamos informacijai gauti, susisiekti su kitais, bendradarbiaujant bei atliekant savo tiesiogines funkcijas. Labai svarbu, kad interneto svetainėje būtų patalpinta esminė – būtiniausia informacija operatyviam bei kokybiškam darbui, asmeninių reikalų tvarkymui, darbo krūvio mažinimui savivaldybėse, kadangi asmuo, radęs jį dominančią informaciją internete, nebesikreiptų su klausimais į savivaldybėje dirbantį asmenį. Savivaldybės savo interneto svetainėse privalo teikti įvairią informaciją apie savo veiklą, funkcijas, struktūrą, skatinti asmenis aktyviai dalyvauti savivaldybės valdyme, taip pat teikti viešąsias paslaugas elektroninėmis ryšio priemonėmis. Bendrieji valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainių reikalavimai yra reglamentuojami Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 25 d. nutarimu Nr.1054 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimo Nr.480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės institucijų interneto svetainėms patvirtinimo“ pakeitimo“ (toliau – Nutarimas). Pažymėtina, jog 2009 metų liepos 1 d. priimtas naujas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr.673 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimo Nr.480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo“, tačiau šis nutarimas įsigalios 2010 m. liepos 10 d., tad šiuo metu jis nėra aktualus. Nutarime yra įtvirtinta, kokia informacija turi būti patalpinta

⁵⁸ Lazdynas R. Savivalda: filosofija, teorija ir praktika Šiauliai: Saulės Delta, 2005. P.250.

valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėse, kokia turi būti interneto svetainės struktūra, kad ji būtų patogi kiekvienam ieškančiam informacijos.

Išanalizavus tiek Vilniaus miesto, tiek Joniškio rajono interneto svetaines, bus galima padaryti išvadą, ar visa būtina informacija yra patalpinta interneto svetainėje, ar nėra painus informacijos suradimas.

Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainė

Į Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainę (toliau – Interneto svetainė) patenkama adresu www.vilnius.lt. Analizuojant Interneto svetainę pagal Nutarimą, pastebėtina, jog Interneto svetainės įvardinis puslapis atitinka Nutarime pateiktą reprezentatyvumo sąvoką ir yra lengvai atpažįstamas. Interneto svetainės įvardinio puslapio kairiajame kampe yra Vilniaus miesto savivaldybės herbas, o dešiniajame – Vilniaus miesto savivaldybės adresas, telefono (informacijos ir pasitikėjimo) bei fakso numeriai, taip pat elektroninio pašto adresas. Įvardiniame Interneto svetainės puslapyje aptinkama privalomos informacijos stoka – prie kontaktinių duomenų, patalpintų Interneto svetainės dešiniajame kampe, nėra nurodyta Vilniaus miesto savivaldybės teisinė forma, juridinio asmens kodas, registras, kuriame kaupiami ir saugomi duomenys apie įstaigą.

Interneto svetainės skyriuose skelbiant įstaigos struktūrą, kontaktus, naujienas, atsakymus į klausimus, turi būti nurodyta informacijos pateikimo data, tačiau šioje Interneto svetainėje, skelbiant struktūrą, jos patalpinimo data nėra nurodoma. Interneto svetainė struktūriškai yra padalinta į keturias dalis, kurios yra skirtos gyventojams, verslininkams, turistams. Manytina, jog ši struktūra yra pakankamai aiški ir patogi. Būtent to ir reikalauja Nutarimas - aiškumo, paprastumo, patogumo. Deja, pasigendama kai kurių skyrių, kurie turėtų būti Interneto svetainėje, o būtent: „Nuostatai“, „Klausimai“, „Nuorodos“, „Teisinė informacija“. Lyginat Interneto svetainės skyrius su nurodytais Nutarimo skyriais, formaliuoju aspektu nei vienas skyrius neatitinka Nutarime nurodyto skyriaus pavadinimo. Pavyzdžiui, Nutarime nurodyta, jog vienas iš skyrių privalo būti „*Tarptautinis bendradarbiavimas*“, o šioje Interneto svetainėje šis skyrius vadinasi „*Užsienio ryšiai*“. Turinio prasme žodžių junginys „*Užsienio ryšiai*“ atitinka žodžių junginio „*Tarptautinis bendradarbiavimas*“ prasmę. Atsižvelgiant į informacijos gausą, minimalų informacijos sistemiškumą, naršymas po Interneto svetainę yra gana painus, nes informacija yra nesusisteminta ir patalpinta skirtinguose skyriuose.

Dešinėje Interneto svetainės pusėje pateikiamas skyrius „*Gyvenimo atvejais*“, kurio informacija yra susijusi su darbo paieškomis, šeimyninėmis problemomis, teisinės pagalbos poreikiu, statybomis. Kaip pavyzdį galima išanalizuoti poskyrį „*Ieškote darbo*“. Pažymėtina, jog aktyvavus šį poskyrį, asmuo gauna ne tik informaciją, išimtinai susijusią su darbo paieškomis, o

pirmiausiai pateikiama įvairaus pobūdžio informacijos pagal įvairias temas. Pavyzdžiui, po poskyrio „Ieškote darbo“ aktyvavimo, pirmiausia pateikiamos tokios antraštės: „Sveikatos testas“, „Pagalbos telefonas“ ir tik po penkių temų asmuo gali rasti informaciją, susijusią su ieškantiems darbo. Vadovaujantis informacijos sistemiškumo, paieškos aiškumo bei paprastumo principais, aktyvavus poskyrį „Ieškote darbo“ pirmiausia turėtų būti pateikiama ta informacija, kuri yra susijusi tik su darbo paieškomis. Dabartinis informacijos išdėstymas gali klaidinti asmenis, nes pamatę informaciją ne pagal temą, jie gali apskritai reikiamos informacijos nebeieškoti, manydami, kad jų ieškoma informacija nėra patalpinta šiame poskyryje. Nepaisant paminėto trūkumo, šiame poskyryje yra teikiama visa būtina informacija apie įsidarbinimą. Tai patvirtina antraščių pavadinimai: „Vilniaus darbo birža“, „Karjera Vilniaus miesto savivaldybėje“, „Gyvenimo aprašymo pavyzdys“, „Darbo pasiūlymai“ ir kt.

Interneto svetainės dešinėje pusėje šiek tiek žemiau yra atliekamos aktualios apklausos. Darbo autorės prisijungimo prie www.vilnius.lt metu (2009-10-04) aptinkama apklausa su tema „Ar reikalingas kaimynų sutikimas norint laikyti šunį?“. Kaip matyti Interneto svetainėje yra atliekami tyrimai, siekiant išsiaiškinti gyventojų poziciją aktualiais klausimais. Interneto svetainės dešinėje pusėje yra įdiegta ir elektroninė paslaugų užsisakymo sistema, užtikrinanti patogumą abejoms šalims – „užsakovui“, kuris būdamas namuose gali užsisakyti jam reikiamą paslaugą ir tuo pačiu savivaldybės darbuotojui, mažinant jo darbo krūvį. Interneto svetainės skyriuje „Naujienos“ pateikiama informacija apie neseniai įvykusius Vilniaus miestui aktualius įvykius, skelbiami pranešimai spaudai, reginių bei svarbiausių įvykių suvestinė. Pastebėtina, jog Interneto svetainėje yra sudaryta galimybė užsisakyti naujienas elektroniniu paštu. Tokio pobūdžio informacija leidžia visuomenei būti informuotai apie Vilniaus mieste vykstančius aktualius renginius. Informacija yra orientuota į visuomenės užimtumą, įdomaus laisvalaikio pasiūlą. Interneto svetainės skyriaus „Gyventojai“ kairėje pusėje pateikiamos tokios nuorodos kaip – „aktualijos“, „būstas ir teritorija“, „mokesčiai“, „renginiai ir konkursai“, „leidimų statybai registras“, „civilinė sauga“, „žemės gražinimas“, „interesantų priėmimas“ ir kt. Kiekviena iš šių nuorodų pateikia informaciją pagal temos pavadinimą, tačiau ignoruojamas reikalavimas nurodyti informacijos patalpinimo datą bei laiką. Kaip pavyzdį galima paanalizuoti nuorodą „interesantų priėmimas“. Šiame Interneto svetainės poskyryje yra sukurta elektroninė gyventojų registracija, kuri suteikia galimybę neatvykstant į Vilniaus miesto savivaldybę užsiregistruoti į priėmimą pas Savivaldybės specialistus. Norintiems pasinaudoti elektrone paslaugų užsisakymo sistema, tiesiog reikia prisijungti prie savo bankinės sistemos. Nuorodoje „interesantų priėmimas“ yra pateikiamas atskirų interesantų grupių priėmimo laikas. Asmuo, radęs priėmimo datas ir laikus, gali atvykti į savivaldybę būtent tuo laiku, kai yra priėmimo valandos. Detaliai nurodoma interesantų aptarnavimo vieta (adresas, kabineto numeris, pastato

aukštas, priėmimo langelio numeris).⁵⁹ Toje pačioje grafoje apie interesantų priėmimo laiką, yra sudarytas priėmimo grafikas iki 2009-12-28, kada ir koku laiku bus priimami interesantai. Nurodomos darbuotojo pareigos, laikas, kabineto numeris. Ši informacija ganėtinai išsami, tik atkreiptinas dėmesys, jog interesantai nėra priimami kiekvieną darbo dieną, o tik nustatytomis dienomis, tad jeigu asmeniui reikia informacijos būtent tą dieną, kai interesantai nėra priimami, jam tenka laukti kitos dienos, kad būtų suteikta jo pageidaujama informacija. Ši praktika yra ydinga, kadangi, įstaigos darbo valandomis turėtų būti skiriamas nustatytas laikas interesantų priėmimui, kad būtų visiškai įgyvendinta teisė gauti pageidaujamą informaciją. Apibendrinant Interneto svetainės skyrių „Gyventojai“, galima pasakyti, kad joje yra patalpinta įvairiapusė informacija, susijusi su savivaldybės, asmenų, miesto reikalais, o tai leidžia asmeniui koja kojon žengti su vykstančiais įvykiais bei atsirinkti, kas jam yra naudinga, aktualu ir įdomu.

Interneto svetainės centre yra keturi skyriai: „www.vilnius.lt“, „Dokumentai“, „Paslaugos“, „Telefonai“, o žemiau jų – paieškos laukas, kuriame įvedus raktinius žodžius galima rasti informaciją pagal kiekvieną aukščiau nurodyto skyriaus pavadinimą. Pavyzdžiui, yra pateikiamas skyrius „Dokumentai“, tad paspaudus ant šios skyriaus ir apačioje įvedus raktinį žodį, bus pateikiami visi dokumentai, susiję su į paieškos lauką įvestu raktiniu žodžiu. Informacijos paieškos mechanizmas nesudėtingas, tik paprastumas šiuo atveju nėra privalumas, kadangi negalint nustatyti detalios paieškos, asmuo yra apkraunamas begale dokumentų, tarp kurių turi ieškoti jam reikiamo dokumento. Aktyvavus skyrių „Telefonas“ ir įvedus raktinį žodį „meras“, „mero pavaduotojas“ ar kitą pareigybės pavadinimą, paieškos sistema neranda jokios informacijos, o tai kelia pagrįstą abejonę dėl paieškos mechanizmo patikimumo.

Pažymėtina, jog 2009 metais liepos 2 d. Seimo kontrolierių įstaiga savo iniciatyva atlikusi tyrimą⁶⁰ dėl Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainės, savo pažymyje nurodė, kad Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainės struktūra nesudaro tinkamų sąlygų įgyvendinti Savivaldybės interneto svetainės tikslų ir paskirties – sudaryti visuomenei sąlygas gauti internetu visą viešą informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas, skleisti internetu informaciją apie įstaigų veiklą, skatinti asmenis aktyviai dalyvauti valstybės valdyme, užtikrinti įstaigų veiklos skaidrumą, taip pat neužtikrina teikiamos visuomenei informacijos aiškumo, paprastumo ir patogumo, suformuotų meniu antraščių tikslumo. Pavyzdžiui, Interneto svetainėje nėra aiškios meniu antraštės – „Teisės aktų projektai“. Seimo kontrolierė, atsižvelgusi į tyrimo išvadas, rekomendavo Vilniaus miesto savivaldybei patobulinti Interneto svetainę

⁵⁹ <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/68/>; prisijungimo laikas: 2009-10-09.

⁶⁰ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr. : 4D-2009/3-279 dėl tyrimo Seimo kontrolieriaus iniciatyva. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3754>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

www.vilnius.lt pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytus bendruosius reikalavimus, sudarant palankias sąlygas Vilniaus miesto gyventojams susipažinti su teisės aktų projektais.

Tiek Interneto svetainės analizė, tiek Seimo kontrolierių įstaigos pažyma⁶¹ patvirtina, jog esant Interneto svetainės turinio bei formos trūkumams yra ribojama asmens materialinė teisė – informacijos laisvė: asmuo negali gauti pageidaujamos informacijos dėl tos informacijos nepatalpinimo arba painaus jos suradimo.

Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainė

Į Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainę (toliau – Interneto svetainė) galima patekti internetiniu adresu www.joniskis.lt. Interneto svetainės įvadinis puslapis yra reprezentacinis ir atspindintis įstaigos veiklą. Dešiniajame Interneto svetainės šone yra pateikiami visi kontaktiniai Joniškio rajono savivaldybės duomenys, kurių reikalauja Nutarimo septintas punktas: nurodomas visas įstaigos pavadinimas, teisinė forma, buveinės adresas, juridinio asmens kodas, registras kuriame kaupiami ir saugomi Joniškio rajono savivaldybės duomenys, telefono ir fakso numeriai bei elektroninio pašto adresas.

Interneto svetainė struktūriškai yra padalinta į septynis skyrius Interneto svetainės viršuje bei į dešimt skyrių Interneto svetainės kairiajame šone. Iš viso Interneto sudaro šie skyriai: „Savivaldybė“, „Veiklos kryptys“, „Naujienos“, „Kraštas“, „Kultūra“, „Verslas“, „Karjera“, „Struktūra ir kontaktai“, „Paslaugos“, „Teisinė informacija“, „Veikla“, „Teritorijų planavimas“, „Viešieji pirkimai“, „Projektai“, „NVO ir jaunimas“, „Tarptautiniai ryšiai“, „Korupcijos prevencija“. Analizuojant Interneto svetainę pagal Nutarimą, pastebėtina, jog Interneto svetainė visiškai atitinka Nutarimo dešimtą punktą – Interneto svetainėje yra sukurti visi privalomi skyriai ir tuos skyrius sudarantys poskyriai. Netgi kai kurie antraščių pavadinimai yra identiški suformuluoti pagal Nutarimą. Pavyzdžiui, „Struktūra ir Kontaktai“, „Teisinė informacija“, „Paslaugos“, „Veiklos kryptys“. Kai kurios antraštės turi kitais žodžiais išreikštą pavadinimą, tačiau turinio prasme atitinka Nutarime nurodyto reikalaujamo skyriaus pavadinimą. Pavyzdžiui, vietoj Interneto svetainės skyriaus pavadinimo „Tarptautinis bendradarbiavimas“ yra nurodomas skyriaus pavadinimas „Tarptautiniai ryšiai“. Nutarimo tryliktame punkte yra nurodoma, jog Interneto svetainės skyriuje turi būti pateikiami duomenys apie įstaigos valdymo struktūrą ir kita informacija, susijusi su įstaigos padaliniais bei darbuotojais. Lyginant Interneto svetainės atitiktį Nutarimui, pastebėtina, jog Interneto svetainės skyrius „Struktūra ir kontaktai“ visiškai atitinka šiame skyriuje reikalaujamos nurodyti informacijos pobūdį. Paanalizavus kitus

⁶¹ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr. : 4D-2009/3-279 dėl tyrimo Seimo kontrolieriaus iniciatyva. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3754>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

Interneto svetainės skyrius taip pat galime teigti, jog pastarieji atitinka Nutarimo keliamus turinio ir formos reikalavimus.

Pagrindiniais Interneto svetainės skyriais laikytini šie skyriai: „Savivaldybė“, „Veiklos kryptys“, „Naujienos“, „Kraštas“, „Kultūra“, „Verslas“ ir „Karjera“, kadangi, kiekvieną iš šių skyrių aktyvavus, galima rasti tam skyriui priskirtus poskyrius, kurie yra nurodyti Nutarime. Pavyzdžiui, skyriuje „Savivaldybė“ galima rasti tokius poskyrius: „Struktūra ir kontaktai“, „Paslaugos“, „Teisinė informacija“ ir kt. Atitinkamai kituose Interneto svetainės pagrindiniuose skyriuose yra pateikiama speciali informacija pagal skilties pavadinimą. Pavyzdžiui, skyriuje „Veiklos kryptys“ yra pateikiama visa informacija, susijusi su gyventojams teikiamomis paslaugomis, t.y. pateikiama informacija apie nemokamą teisinę pagalbą, socialinę paramą, sveikatos priežiūrą, civilinę saugą, karo prievolę, vietinį ūkį, statybą, švietimą bei sportą ir kt. Interneto svetainės skyriuje „Naujienos“ yra patalpinti įvairūs skelbimai, informuojantys apie vykstančius renginius Joniškio rajone. Šis skyrius orientuoja bendruomenės gyventojus aktyviai dalyvauti renginiuose, sužinoti, domėtis, produktyviai ir turiningai leisti savo laisvalaikį, taip netiesiogiai vykdant visuomenės užimtumo programas. Interneto svetainės skyriuje „Kraštas“ pateikiama dalis istorijos apie ankstesnį Joniškio miesto tarpsnį, taip pat statistiniai duomenys apie gyventojų skaičių Joniškio rajone bei Joniškio mieste. Interneto svetainėje asmuo gauna ne tik „sausą“ informaciją apie savivaldybės veiklą, struktūrą ar teikiamas paslaugas, bet gali sužinoti ir apie to miesto praeitį, jos įvykius – ši informacija pasitarnauja bendruomenės nario kultūrinės sąmonės puoselėjimui, savo miesto tradicijų saugojimui ir realizavimui. Skyriuje „Kultūra“ galima susipažinti su Joniškio mieste esančiais kultūros centrais – muziejais, bibliotekomis, tokiu būdu primenant bendruomenės nariams apie galimybę laisvu metu plėsti savo pasaulėžiūrą. Skyriuje „Verslas“ informacijos srautas nukreipiamas į verslo atstovus bei nurodoma, kokios įmonės veikia Joniškio rajone bei Joniškio mieste, pateikiant trumpas jų veiklos charakteristikas. Skyriuje „Karjera“ talpinami įvairūs vykstantys konkursai į valstybės tarnybą Joniškio rajono savivaldybėje, priėmimo tvarka, nurodomi kiekvieno savivaldybės darbuotojo bei valstybės tarnautojo atlyginimai, taip siekiant stiprinti bendruomenės pasitikėjimą savivaldybės institucijomis.

Interneto svetainėje įdiegta bendravimo su visuomene internetu sistema „Klausimai ir atsakymai“. Yra sudaroma galimybė internetu pareikšti savo nuomonę apie savivaldybės darbą, aptarnavimo kokybę, tuo pačiu ir apie tai, ar tinkamai suteikiama informacija savivaldybėse. Internete nuolat yra atliekamos įvairios apklausos aktualiais klausimais. Prisijungimo prie Interneto svetainės metu (2009-10-04) buvo atliekama apklausa dėl medicinos reformos Joniškio ligoninėje. Pažymėtina, jog tiek Joniškio rajono savivaldybės, tiek Vilniaus miesto savivaldybės Interneto svetainėje yra sukurta versija neįgaliesiems, siekiant sudaryti patogias sąlygas

kiekvienam naršyti po savivaldybių Interneto svetaines. Tai yra viena iš lygių galimybių išraiškos formų, visiems sudarant lygias galimybes gauti informaciją tais pačiais būdais. Be to, šis reikalavimas yra įtvirtintas Nutarime.

Apibendrinant Interneto svetainę, galima teigti, jog ji atitinka Nutarimo keliamus formas ir turinio reikalavimus: Interneto svetainės struktūra aiški, paprasta bei patogi, o suformuotos meniu antraštės yra tikslios.

Vilniaus miesto ir Joniškio rajono savivaldybių interneto svetainių analizės išvados

Išanalizavus tiek Vilniaus miesto savivaldybės, tiek Joniškio rajono savivaldybės interneto svetaines, galima daryti tokias išvadas:

1. Struktūriškai patogesnis informacijos prieinamumas yra Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje, kadangi joje yra septyni pagrindiniai skyriai, kuriuose patalpinta informacija atitinka interneto svetainės skyriaus pavadinimo esmę. Tai sąlygoja informacijos paieškos paprastumą bei operatyvumą;

2. Informacijos išsamumo prasme Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainė visiškai atitinka Nutarimo reikalavimus, o Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainė yra sukurta ne pagal Nutarimo nuostatas. Pavyzdžiui, Nutarime yra nurodyta, jog skyrių „Paslaugos“ turi sudaryti tokios sritys: „Informacijos rinkmenos“, „Prašymai“ ir „Viešosios paslaugos“, o Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje tokių sričių nėra. Nuodugniau paanalizavus Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainę ir ją sulyginus su Nutarimu, konstatuotina, jog Vilniaus miesto interneto svetainė neatitinka Nutarimo reikalavimų;

3. Informacijos kiekio atžvilgiu, Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje informacijos yra ženkliai daugiau, tačiau tai sąlygoja skirtingos savivaldybių teritorijų ribos, gyventojų skaičius, infrastruktūros išsivystymo lygis, pramonės galimybės ir kt.

2.3. Skundų, susijusių su teisės į informaciją įgyvendinimu Seimo kontrolieriams, apžvalga

Pradedant analizuoti 2009-ųjų metų Seimo kontrolierių pažymas, svarbu žinoti, kokia padėtis buvo praeitais metais dėl viešojo administravimo kokybės. Seimo kontrolierių įstaigos interneto svetainėje yra patalpintos Seimo kontrolierių veiklos ataskaitos, pažymos, kurios leidžia susidaryti bendrą nuomonę apie Lietuvos institucijose atliekamo viešojo administravimo kokybę. Pažymėtina, jog Seimo kontrolierių įstaigos interneto svetainėje skelbiamos visos pažymos, išskyrus tas, kurių nesutinka viešinti pats pareiškėjas arba kai Seimo kontrolierius nusprendžia, jog pažymos paviešinimas galimai pažeis pareiškėjo ar trečiųjų asmenų duomenis, todėl viešai absoliučiai visų Seimo kontrolierių pažymų ir sprendimų rasti neįmanoma. Lyginant su 2007 metais, 2008 metais nustatyta, kad skundų dėl asmenų teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimų padaugėjo 4 proc., ir skunduose dėl savivaldybių pareigūnų veiksmų ši tema ėmė dominuoti pirmą kartą. Per pastaruosius kelerius metus pastebima, kad tokių skundų kasmet vis daugėja. Tai skundai dėl asmenų aptarnavimo tvarkos, prašymų nagrinėjimo tvarkos, terminų, procedūrų pažeidimų, netinkamo skundo ar prašymo išnagrinėjimo, teisės gauti informaciją pažeidimo, netinkamo teisės aktų taikymo ir pan. Grupuojuant skundus pagal problematiką, daugiausiai skundų 2008-aisiais metais sulaukta dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą (34%), šiek tiek mažiau dėl teisės į nuosavybę (23%) ir kt. (pavyzdžiui, dėl teisės į saugią ir ekologišką aplinką 20%, dėl teisės į būstą 12%).⁶² Skundų dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimų valstybės institucijose taip pat nepadaugėjo, o pagrįstais pripažintų skundų netgi sumažėjo: 2007 m. pagrįstais pripažinta 38 proc., o 2008-aisiais 31,5 proc. skundų dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimų. Tačiau vis tiek šie skaičiai 8,5 proc. viršija bendrą pagrįstų skundų dėl valstybės įstaigų pareigūnų veiksmų skaičių.⁶³ 2009 m. (iki spalio 28 d.) išnagrinėti skundai dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo sudarė 28 proc. visų išnagrinėtų skundų. Skunduose dėl šios teisės pažeidimo priimti 544 sprendimai, iš kurių 40 proc. skundų buvo pripažinti pagrįstais, 40 proc. skundą atmesti, nenustačius biurokratizmo, piktnaudžiavimo ar žmogaus teisių pažeidimų ir 20 proc. skundų pagrindu pradėti tyrimai buvo nutraukti.⁶⁴

⁶² Seimo kontrolierių įstaiga. 2008 m. Seimo kontrolierių įstaigos veiklos apibendrinimas, P.5. <http://www.lrski.lt/files/353.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-30.

⁶³ Seimo kontrolierių įstaiga. 2008 m. Seimo kontrolierių įstaigos veiklos apibendrinimas, P.8. <http://www.lrski.lt/files/353.pdf>; prisijungimo laikas: 2009-10-30.

⁶⁴ Šie duomenys buvo gauti bendradarbiaujant su Seimo kontrolierių įstaigos darbuotoja telefonu.

Vilniaus miesto savivaldybė

2009 metais Seimo kontrolieriai taip pat gauna nemažai skundų dėl pareigūnų biurokratizmo ir savivaliavimo. Dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo Vilniaus miesto savivaldybėje priimti 58 sprendimai, iš kurių net 58 proc. (34 sprendimai) atvejai buvo pripažinti pagrįstais.⁶⁵

Pavyzdžiui, vienoje iš Seimo kontrolierių pažymų⁶⁶ matyti, jog skundas paduotas dėl Vilniaus miesto savivaldybės administracijos (toliau – Savivaldybė) pareigūnų galimo biurokratizmo, įgyvendinant teisę gauti informaciją (dokumentus). Skunde nurodoma, jog, nepaisant Seimo kontrolierės 2009-03-10 pažymoje pateiktų išvadų bei rekomendacijų Savivaldybės administracijos direktoriui, Savivaldybės Socialinių reikalų departamento Socialinio būsto skyrius 2009-05-26 raštu vėl netenkino pareiškėjos prašymo pateikti prašomą jos nuomojamo socialinio būsto bylos kopiją, pakviesdamas ją atvykti į Savivaldybę tik susipažinti su buto tvarkymo bylos dokumentais. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pirmiau minėtame Socialinio būsto skyriaus rašte nėra nurodytos atsisakymo pateikti dokumentus priežastys. Nepagrįstas atsisakymas teikti informaciją grubiai pažeidžia asmens teises. Nepaisant to, kad teisės aktai numato kelis informacijos teikimo būdus, šiuo konkrečiu atveju, užuot išsiuntus atsakymą paštu, asmuo yra kviečiamas atvykti į instituciją, taip neįvertinant lėšų bei laiko sąnaudų. Pareigūno veiksmai, kai jis savarankiškai, ignoruodamas teisinę reglamentaciją, nustato informacijos įteikimo būdą, traktuotini kaip biurokratizmas bei savivaliavimas.

Kitoje pažymoje⁶⁷ matyti, jog skundas paduotas dėl Vilniaus miesto savivaldybės administracijos pareigūnų galimo biurokratizmo sprendžiant uždarnosios akcinės bendrovės „P“ (toliau – Bendrovė) veiklos, susijusios su namo administravimu, kontrolės problemas. Skunde nurodoma, jog pareiškėjai, negavę atsakymų ir rūpimus klausimus iš Bendrovės, 2007-09-28 kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybę, prašydami padėti išspręsti Namo administratoriaus veiklos, susijusios su Namo stogo kapitalinio remonto organizavimu, problemas. Pareiškėjų teigimu, jų netenkino savivaldybės 2007-10-12 atsakymas, nes atsakyme buvo pateiktos tik teisės aktų nuostatos, tačiau nebuvo atsakyta į konkrečius pareiškėjų prašymus ir klausimus. Šis skundas dėl Vilniaus miesto savivaldybės administracijos pareigūnų biurokratizmo buvo pripažintas pagrįstu. Iš šios pažymos matyti, jog Vilniaus miesto savivaldybė nesilaikė principinių nuostatų, teikiant informaciją. Visų pirma išvelgiamas pareigos pagrįsti bei paaiškinti

⁶⁵ Šie duomenys buvo gauti bendradarbiaujant su Seimo kontrolierių įstaigos darbuotoja telefonu.

⁶⁶ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr.: 4D-2009/3-753 dėl I. P. skundo prie Vilniaus miesto savivaldybės administraciją. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3840>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

⁶⁷ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr. : 4D-2008/3-826 dėl R.G. ir kitų Vilniaus Laisvės pr. 93 namo gyventojų skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybės administraciją. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3270>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

ignoravimas, o tai yra esminiai reikalavimai, siekiant kokybiškai suteikti informaciją. Antra, „atmestinas“ įstatyminių nuostatų išdėstymas sukelia pagrįstas abejones dėl Vilniaus miesto savivaldybės darbuotojų kompetencijos. Trečia, sukuriama „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“ parodija, kai ši nuostata įgyvendinama tik formaliai, neįsigilinus į asmenų tikruosius poreikius. Ketvirta, teisė į informaciją įgauna deklaratyvios nuostatos statusą.

Kitoje Seimo kontrolierių pažymoje⁶⁸ taip pat nustatytas biurokratizmo faktas. Skunde dėl galimo Vilniaus apskrities viršininko administracijos bei Vilniaus miesto savivaldybės administracijos pareigūnų biurokratizmo, vilkinant pateikti atsakymus į jo prašymus (skundus) nurodoma, jog 2008-03-15 ir 2008-05-29 buvo pateikti prašymai Vilniaus apskrities viršininko administracijai (toliau – VAVA), 2008-05-06 bei 2008-05-29 – Vilniaus miesto savivaldybės administracijai (toliau – Savivaldybė), tačiau iš VAVA sprendimų nebuvo sulaukta, o Savivaldybei 2008-07-17 pateikus atsakymą į 2008-05-06 prašymą, nebuvo sulaukta nuodugnaus atsakymo. Šis skundas buvo pripažintas pagrįstu. Neišsamaus atsakymo pateikimas tolygus informacijos nepateikimui, nes asmeniui gavus neišsamią informaciją, jis ir vėl yra priverstas kreiptis į tas pačias institucijas tuo pačiu klausimu. Iškyla biurokratizmo egzistavimo problema, neįvertinama informacijos prašančiojo žalos kilimo galimybė bei kiti neigiami padariniai – pasitikėjimo praradimas, pasipiktinimas, nusivylimas.

Seimo kontrolierių pažymoje⁶⁹ dėl teisės į informaciją ribojimo, nustatyta, kad 2007-06-04 raštu buvo kreiptasi į Vilniaus miesto savivaldybę su prašymu informuoti pareiškėją apie pradėtos laisvos (neužstatytos) žemės sklypo formavimo procedūros eigą ir patikrinti Vilniaus miesto savivaldybės tarnautojų teisės aktų nustatytų terminų nesilaikymo faktą. Skunde nurodoma, kad pareiškėjas iki šiol negavo atsakymo iš Vilniaus miesto savivaldybės. Šis skundas taip pat buvo pripažintas pagrįstu.

Kita Seimo kontrolierių pažyma⁷⁰ iliustruoja dar vieną teisės į informaciją pažeidimo faktą, kuomet pareiškėjams uždavus klausimus, Vilniaus miesto savivaldybės meras į juos sąmoningai neatsakė. Atkreiptinas dėmesys, kad informacijos teikimas reiškia pareigą teikti prašomą informaciją, kuri tenkintų informacijos prašantį asmenį. Pats informacijos teikimo faktas nereiškia tinkamo teisės į informaciją įgyvendinimo, kadangi pateiktas informacijos turinys, neatsakantis į asmens klausimą, „verčia“ asmenį pakartotinai kreiptis su tuo pačiu

⁶⁸ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr. : 4D-2008/03-869 dėl J.R. skundo prieš Vilniaus apskrities viršininko administraciją ir Vilniaus miesto savivaldybės administraciją. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3271>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

⁶⁹ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr. : 4D-2007/3-1041 dėl B.R. skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybės administraciją. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=2813>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

⁷⁰ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr. : 4D-2009/3-946. dėl V. V. Ir kitų namo, Vingrių g., Vilniuje, gyventojų skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybės administraciją. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3954>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

klausimu. Ne tos informacijos suteikimas ne tik, kad palieka asmenyje toje pačioje padėtyje, bet dar ir blogina jo padėtį laiko bei lėšų eikvojimo atžvilgiu. Šioje pažymoje buvo priimta Seimo kontrolieriaus rekomendacija ištaisyti padarytas klaidas, raginant atkreipti dėmesį į šio tyrimo metu nustatytus biurokratizmo faktus ir imtis priemonių nustatytiems Viešojo administravimo bei Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymų pažeidimams pašalinti.

Kitoje Seimo kontrolierių pažymoje⁷¹ konstatuotas pareigūnų biurokratizmas, kuriuo buvo pažeista asmens teisė į informaciją. Pažymoje nustatyta, kad asmuo su prašymu suteikti informaciją kodėl nėra atliekami būtini veiksmai dėl VšĮ Vilniaus psichosocialinės reabilitacijos centro bendradarbiavimo sutarties⁷² kreipėsi į Savivaldybės mero pavaduotoją, Socialinių reikalų komiteto pirmininką, Socialinių reikalų departamento direktorių, Finansų departamento direktorių; vėliau pakartotinai su prašymu buvo kreiptasi į Savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoją, Socialinių reikalų departamento direktorių, į Savivaldybės merą, tačiau į pateiktus prašymus atsakymų negavo. Atlikus tyrimą buvo padaryta išvada, jog Savivaldybės pareigūnai prašymuose keliamas problemas nagrinėjo nesilaikydami Viešojo administravimo įstatymo bei gero viešojo administravimo principų. Išvadoje pažymima, jog „būtina atkreipti dėmesį į tai, kad Viešojo administravimo įstatymo reikalavimus atitinkantis (išsamus, motyvuotas, t. y. pagrįstas objektyviais faktais ir teisės aktų nuostatomis) atsakymas pareiškėjai į 3 jos prašymus nebuvo pateiktas nei jai kreipusis į tuometį Socialinių reikalų departamentą (2 kartus), nei į kitus Savivaldybės pareigūnus bei valstybės tarnautojus, nei į Savivaldybės merą, ir tai, Seimo kontrolierės nuomone, patvirtina rimtas pareiškėjų aptarnavimo ir jų prašymų nagrinėjimo sistemos ydas įvairiuose Savivaldybės viešojo administravimo subjektų lygiuose, taip pat vidinės kontrolės mechanizmų neefektyvumą.“⁷³

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad įstatymų leidėjas suteikia Seimo kontrolieriams savo iniciatyva atlikti tyrimus dėl pareigūnų veiksmų įgyvendinant asmenų teisę į informaciją. Seimo kontrolieriai jiems suteikta teisė naudojasi. Tai patvirtina atliktas tyrimas⁷⁴ dėl Vilniaus miesto savivaldybės administracijos pareigūnų veiksmų (neveikimo), įgyvendinant Vilniaus miesto gyventojų teisę susipažinti su Gyvūnų auginimo ir laikymo taisyklių naujos redakcijos projektu.

⁷¹ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr. : 4D-2009/3-773 Pažyma dėl R. L. Skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybę. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3931> prisijungimo laikas: 2009-10-22.

⁷² Pagal bendradarbiavimo sutartį VšĮ Vilniaus psichosocialinės reabilitacijos centras įsipareigojo vykdyti Psichosocialinės reabilitacijos paslaugų programą Vilniaus mieste, o Savivaldybė, kaip dalininkas, įsipareigojo skirti lėšas Centro darbuotojų 12 etatų darbo užmokesčiui bei priemonėms, reikalingoms programai vykdyti.

⁷³ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr. : 4D-2009/3-773 Pažyma dėl R. L. Skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybę. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3931>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

⁷⁴ Seimo kontrolierių įstaiga. Pažyma Nr.: 4D-2009/3-279 dėl tyrimo Seimo kontrolieriaus iniciatyva. <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3754>; prisijungimo laikas: 2009-10-22.

Tyrimo metu buvo nustatyta nemažai pažeidimų. Pavyzdžiui, savivaldybės pareigūnai, rengdami Gyvūnų auginimo ir laikymo taisyklių naują redakciją, nesilaikė Vietos savivaldos įstatymo reikalavimo skelbti užregistruotą teisės akto projektą savivaldybės tinklalapyje, pažeidė Vilniaus miesto gyventojų teisę susipažinti su savivaldybės sprendimų projektais bei jų teisę tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų projektus.

Iš pateiktų pažymų analizės darytina išvada, jog praktikoje pasitaiko nepagrįsto teisės į informaciją ribojimo atvejų, kurie kyla dėl pareigūnų nekompetentingumo, biurokratizmo, savivaliavimo, įstatyminių nuostatų formalaus taikymo ar nemokėjimo jų pritaikyti.

Joniškio rajono savivaldybė

Dėl teisės į tinkamą viešąjį administravimą pažeidimo Joniškio rajono savivaldybėje nebuvo išnagrinėtas nei vienas skundas. Tokią situaciją gali lemti kelios priežastys:

2. Joniškio rajono savivaldybė pakankamai kokybiškai teikia asmenų pageidaujamą informaciją;
3. asmenys yra pasyvūs ir neskundžia Seimo kontrolieriams savivaldybės, kaip viešojo administravimo institucijos, veiksmų;
4. asmenys apsiriboja skundais savivaldybės kontrolieriaus tarnybai;
5. asmenys nesikreipia į savivaldybę dėl informacijos suteikimo;
6. Vilniaus miesto ir Joniškio rajono gyventojų skaičiaus skirtumas.

2.4. Priežastys, sąlygojančios netinkamą teisės į informaciją įgyvendinimą Viešojo administravimo subjektų diskrecinės galios

Viena iš priežasčių, sąlygojančių netinkamą teisės į informaciją įgyvendinimą yra viešojo administravimo subjektų diskrecinės galios. Terminas „*diskrecija*“ (lot. *discretio*, pranc. *discretion*) Tarptautinių žodžių žodyne apibūdinamas kaip „veiksmų laisvė“, „nuožiūra“. Institucijos arba pareigūno diskrecija – tai teisė spręsti kokį nors klausimą, veikti savo nuožiūra.⁷⁵ Ši institucijai ar pareigūnui suteikta teisė suteikiama su tikslu palengvinti ir užtikrinti sklandų bei kokybišką institucijai priskirtų funkcijų realizavimą, o taip pat padėti įgyvendinti pagrindines žmogaus teises ir laisves. Tenka tik apgailestauti, jog dažnai atsitinka taip, kad turima galimybė disponuoti „veiksmų laisve“ tampa grėsme žmogui. Taip yra todėl, kad institucija ar pareigūnas, veikdamas savo nuožiūra, gali ignoruoti valstybinėms institucijoms priskirtų tikslų įgyvendinimą. Pasak D. J. Galligan, diskrecinė valdžia dažnai apibūdinama kaip viešojo administravimo institucijos galimybė rinktis tarp alternatyvių veikimo būdų. Galima teigti, jog turėti diskreciją, plačiausia prasme, reiškia turėti tam tikrą autonomijos sferą, kurioje galima savo nuožiūra priimti sprendimus. Mokslininkai diskrecinį valdymą laiko dabarties viešojo valdymo skiriamuoju bruožu, kuris turi tiek privalumų, tiek trūkumų.⁷⁶ Diskrecijos galia atskleidžia pareigūno ar institucijos sugebėjimą tinkamai įgyvendinti įstatymines nuostatas, realizuoti asmenų teises, interpretuoti teisės normas. Tuo pačiu yra pademonstruojamos moralinės nuostatos bei pasiryžimas tarnauti žmogui. Laisvės suteikimas leidžia institucijai ir pareigūnui pasirinkti savo veikimo modelį, kuriuo jis save pateikia kaip kompetentingą, profesionalų tos srities specialistą. Žinoma, diskrecinė galia gali pateikti visai priešingą charakteristiką ir būtent šiuo aspektu galima kalbėti apie pesimistiškas diskrecinių galių suteikimo perspektyvas. Kiekvienas valstybės tarnautojas ar institucija, turėdama galias savo rankose, ja gali disponuoti taip, kad nepažeistų įstatymo ar poįstatyminio teisės akto, tačiau suteiktos laisvės erdvė leidžia laviruoti tarp įstatymo ir „už įstatymo“ ribų. Kaip žinia, nėra įstatymo be spragos, tad kiekvienas diskrecinių galių turėtojas gali pasinaudoti įstatymo spraga, taip paminant konstitucines bei moralines vertybes ir pakertant pasitikėjimą valdžios aparatu. Dėl šios priežasties kiekviena „veiksmų laisvė“ turi būti kontroliuojama.

Viešojo administravimo subjektai, naudodamiesi suteiktomis diskrecinėmis galiomis, negali elgtis savavališkai: visi administracijos veiksmai, priimami sprendimai, negali pažeisti įstatymo bei tokių administracinės teisės principų, kaip teisės viešpatavimas, proporcingumas,

⁷⁵ A.Urmonas, B.Pranevičienė. Administracinės diskrecijos esmė ir diskrecijos kontrolės galimybės // Jurisprudencija. 2002, Nr. 32(24). P.55.

⁷⁶ Ten pat. P.58.

viešumas, skaidrumas, atskaitingumas, sąžiningumas ir kt.⁷⁷ Nors diskrecinių galių suteikimas turėtų būti grindžiamas įstatymų viršenybės, proporcingumo, gero administravimo, skaidrumo ir kitais fundamentaliais principais, tačiau neretai diskrecinių galių suteikimas „išsaukia“ tokius neigiamus reiškinius kaip biurokratizmas, piktnaudžiavimas, korupcija, savivalė, kurie tinkamą administravimą transformuoja į netinkamą administravimą, o viso to rezultatas - asmens teisių pažeidimas.

Biurokratizmas – „tinkamo administravimo“ antonimas

Biurokratizmas suprantamas kaip pareigūno veikla, kai vietoj reikalų sprendimo iš esmės laikomasi nereikalingų ar išgalvotų formalumų, nepagrįstai atsisakoma spręsti pareigūno kompetencijai priklausančius klausimus, vilkinama priimti sprendimus ar atlikti savo pareigas bei kitaip blogai ar netinkamai valdoma (atsisakoma informuoti asmenį apie jo teises, sąmoningai pateikiamas klaidinantis ar netinkamas patarimas ir t. t.). Biurokratizmu taip pat laikomas toks pareigūnų darbas, kai nevykdomi arba blogai vykdomi įstatymai ar kiti teisės aktai.⁷⁸ Teisės į informaciją kontekste biurokratizmas gali pasireikšti informacijos suteikimo vilkinimu, o būtent: nuolatinis papildomų dokumentų prašymas, intereso pateikto prašymo siuntinėjimas iš vieno kabineto į kitą, preciziškas nustatytų terminų laikymasis, nepaisant to, jog prašymas galėtų būti išnagrinėtas per ženkliai trumpesnę laiką, asmens siuntinėjimas į įvairias institucijas, neturint tam rimto pagrindo ir pan.

Biurokratizmu siekiama asmeninių tikslų – materialinės ar nematerialinės naudos. Nauda gali pasireikšti pinigine išraiška ar paslaugos suteikimu. Toks „užslėptas“ naudos siekimas skatina korupcijos apraiškas.

Korupcija – veiksnys, mažinantis tinkamo teisės į informaciją įgyvendinimo galimybes

Korupcija - elgesys, kuris nukrypsta nuo valstybinio vaidmens oficialių pareigų dėl asmeninės piniginės ar statuso naudos arba pažeidžia taisykles, dėl kai kurių asmeninės įtakos tipų. Tai apima tokį elgesį kaip kyšininkavimas, giminių protegavimas ir pasisavinimas.⁷⁹ Savivaldos sektoriaus valstybės tarnautojai gali turėti mažai paskatų atlikti savo darbą. Jie gali griebtis vilkinimo taktikos ir kitokių trukdymo būdų. Tuomet kyšiai veikia kaip skatinamosios premijos. Atskleidus korupcijos sąvokos turinį matyti, jog biurokratizmas gali būti korupcijos skatinimo priemonė, kai užsiimant biurokratiniais veiksmais siekiama asmeninės naudos.

⁷⁷ <http://m.mokslai.lt/referatai/referatas/17250.html>; prisijungimo laikas:2009-09-26.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 170-6238.

⁷⁹ Gutauskas A., Ragauskas P., Stračinskienė L. Ir kt. Skaidrios savivaldos link. Vilnius: Firidas, 2005. P.9.

Literatūroje yra išskiriama sisteminė korupcija, kuri yra suprantama, kaip situacija, kuomet bloga darymas tampa norma, elgesys, vertas visuomenės pasitikėjimo, tampa išimtimi, o ne taisykle. Sisteminė korupcija pasireiškia ten, kur lojalumas organizacijai yra aukščiau už visuomenės interesą, kur nebelieka visuomenės pasitikėjimo.⁸⁰ Išskiriami šie sisteminės korupcijos kriterijai:

1. Savivaldybė pripažįsta etikos kodeksą, tačiau jis dažnai pažeidinėjamas.
2. Nusistovėjusi savivaldybės vidaus praktika skatina, kursto ir slepia kodekso pažeidimus.
3. Pažeidėjai baudžiami simboliškai arba net apdovanojami. Kaltintojai persekiojami, su jais šiurkščiai elgiamasi.
4. Įbauginti ir terorizuojami asmenys nekelia savivaldybės į viešumą.
5. Drąsiems problemų kėlėjams gresia organizacijos kerštas.
6. Etikos pažeidimai tampa įprasta praktika. Nustebimas ir pretenzijos dėl tokio elgesio vertinami kaip nepagrįsta diskriminacija.
7. Vidinė praktika pateisinama ir be didelio išorinio spaudimo ji nekeičiama.
8. Formaliai apkaltintas korupcija ir esant dideliame išorės spaudimui, pažeidėjas atleidžiamas, bet tai traktuojama kaip pavienis atvejis.⁸¹

Korupcija pamatines nuostatas paverčia deklaratyviais teiginiais, prisideda prie pavienių asmenų nepagrįsto praturtėjimo, devalvuoja tradicines vertybes bei demoralizuoja visuomenę. Tikėti, kad korupcija išnyks ar bus mažiau praktikuojama būtų naivu, tačiau prie korupcijos priežasčių naikinimo menkai prisideda ir pati visuomenė, būdama abejinga vykstantiems įvykiams, nedalyvaudama antikorupcinėje veikloje, o kartais ir pati skatindama tokius reiškinius.

Piktnaudžiavimas, kaip vienas iš tinkamą teisės į informaciją įgyvendinimą slopinančių faktorių

Piktnaudžiavimas - tai tokie pareigūno veiksmai ar neveikimas, kai jam suteikti įgaliojimai naudojami ne pagal įstatymus bei kitus teisės aktus arba savanaudiškais tikslais ar dėl kitokių asmeninių paskatų (naudojimosi tarnybine padėtimi, keršto, pavydo, karjerizmo, neteisėtų paslaugų teikimo ir t. t.), taip pat tokie pareigūno veiksmai, kai viršijami suteikti įgaliojimai ar savivaliaujama.⁸² Piktnaudžiavimas tarnyba – valstybės tarnautojo veika (veikimas ar neveikimas), kai tarnybinė padėtis naudojama ne tarnybos interesais arba ne pagal įstatymus ar kitus teisės aktus, arba savanaudiškais tikslais (neteisėtai pasisavinamas ar kitiems

⁸⁰ Gutauskas A., Ragauskas P., Stračinskienė L. ir kt. Skaidrios savivaldos link. Vilnius: Firidas, 2005. P.11.

⁸¹ Ten pat. P.12.

⁸² Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 170-6238.

perleidžiamas svetimas turtas, lėšos ir t. t.) ar dėl kitokių asmeninių paskatų (keršto, pavydo, karjerizmo, neteisėtų paslaugų teikimo ir t. t.), taip pat valstybės tarnautojo veiksmai, kuriais viršijami suteikti įgaliojimai ar savivaliaujama.⁸³ Kaip matyti iš pateiktų piktnaudžiavimo tarnyba definicijų, piktnaudžiavimas įkūnija tarnybinių įgaliojimų naudojamą ne pagal teisės aktų reikalavimus, savanaudiškų tikslų siekimą, asmeninių paskatų (keršto, pavydo, karjerizmo, neteisėtų paslaugų teikimo ir pan.) įgyvendinimą, suteiktų įgaliojimų viršijimą ar savivaliavimą. „Nepiktnaudžiavimo valdžia principas draudžia valstybinio valdymo institucijoms vykdyti veiklą, neturint tam įgaliojimų arba priimti sprendimus pagal savo kompetenciją, siekiant kitų negu įstatyme numatytų, tikslų.“⁸⁴ Visos vadovaujančios pareigos suteikia tam tikrą valdžią, todėl dažnai iškyla piktnaudžiavimo ja problema. Naudojantis tarnybine padėtimi piktnaudžiavimas gali būti įvairus. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi gali būti įvardintas platesniu piktnaudžiavimo valdžia terminu. Netinkamas organizacijos materialinių bei žmogiškųjų išteklių panaudojimas taip pat yra piktnaudžiavimas valdžia.⁸⁵ Tarnautojas (eilinis darbuotojas ar vadovas) turi ne tik tam tikros informacijos, bet ir žinių, įgūdžių, kurie sudaro kompetencijos bei valdžios pagrindą, todėl dažnai yra pranašesnis ne tik už eilinius į jį besikreipiančius piliečius, bet ir už savo kolegas. Vadovas ir darbuotojas skirtingai gali piktnaudžiauti tarnybine padėtimi. Dirbantys vadovaujantį darbą gali netinkamai naudoti turimą valdžią, kontroliuoti pavaldinius. Eilinis darbuotojas naudodamasis savo tarnybine padėtimi dažnai nemandagiai bendrauja su besikreipiančiais asmeniu, verčia jį laukti, kol baigs tvarkyti asmeninius reikalus darbo metu. Netinkamas naudojimas tarnybine padėtimi kenkia bendram pasitikėjimui valdžios institucijomis.⁸⁶

Savivaliavimo pasekmės teisės į informaciją įgyvendinimo kontekste

Savivalė - „nesiskaitymas su įstatymais ir taisyklėmis.“⁸⁷ Ne veltui teigiama, jog „etika valdžia ir pasitikėjimas yra susiję.“⁸⁸ Kai bendraujama pagal aiškiai nustatytas taisykles, kurios yra užfiksuotos Konstitucijoje ar kituose įstatymuose, yra pagrindo manyti, kad ir valdžia, ir piliečiai yra patenkinti ir galima tikėtis jų tarpusavio bendradarbiavimo. Savivalės sąvoka yra artima piktnaudžiavimo bei biurokratizmo sąvokoms, kadangi savavališkas elgesys reiškia: nesielgimą pagal įstatymines nuostatas; nesiskaitymą su atvykstančiais į instituciją asmenimis; moralės bei principinių nuostatų turinio iškraipymą; siekimą asmeninės naudos; savo asmeninių

⁸³ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945.

⁸⁵ Palidauskaitė J. Viešojo administravimo etika. Kaunas: Technologija, 2001. P.84-85.

⁸⁶ Ten pat. P.85.

⁸⁷ Dabartinis lietuvių kalbos žodynas / Red. Keinys S. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

⁸⁸ Palidauskaitė J. Viešojo administravimo etika. Kaunas: Technologija, 2001. P.38.

reikalų tvarkymą darbo metu; nebuvimą darbe nustatytu laiku; piktybišką vėlavimą į darbą; nesilaikymą vidaus tvarkos ir kt. Savivalė, kaip ir biurokrtizmas ar piktnaudžiavimas yra diskrecijos produktas: įgijus „laisvę veikti savo nuožiūra“, sudaroma galimybė naudotis savo padėtimi. Savivalė visiškai nesiderina su Konstitucijos 5 str. įtvirtinta nuostata „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, priešingai, savivalė yra teisės į informaciją principo antonimas, nes:

1. veikia piramidės „valstybė – visuomenė – žmogus“ principas;
2. visos Konstitucijoje įtvirtintos nuostatos tampa tik deklaratyviais teiginiais, kurie nėra įgyvendinami institucijų ir pareigūnų veikloje;
3. savivalė skatina dar didesnę savivalę, nes vieno pareigūno savivalės pavyzdžiu sėkmingai seka kiti pareigūnai;
4. savivalė mažina viešojo administravimo produktyvumą.

Apibendrinant visus išvardintus neigiamus reiškinius – biurokratizmą, korupciją, piktnaudžiavimą bei savivalę, darytina išvada, jog juos jungia daug bendrų bruožų, jie vienas kitą papildo ir vienas kitą sąlygoja. Tai yra teisinės valstybės idėją naikinantys reiškiniai, kuriems esant sunkiai įsivaizduojamas tinkamas teisės į informaciją ir kitų teisių įgyvendinimas kasdieniniame visuomenės problemų, klausimų bei reikalų tvarkymo procese.

2.5. Galimi sprendimo būdai iškilusioms problemoms spręsti

Kadangi žmogaus teisės ir laisvės gana dažnai nepagrįstai arba neteisėtai riboja pačių piliečių išrinktos valdžios institucijos veiksmai, būtina išsiaiškinti, kaip galima veiksmingiausiai kontroliuoti administracijos veiksmus, kokios institucijos labiausiai tinka atlikti jų veiklos kontrolę bei nagrinėti administracinius ginčus tarp asmens ir administracijos, ginti pažeistas piliečių teises, jiems labiausiai pasiekiamais būdais.

Viešojo administravimo subjektų diskrecinių sprendimų patikrinimo kriterijai

Asmens teisės į gerą viešąjį administravimą užtikrinimas reikalauja tam tikro diskrecinių galių naudojimo kontrolės mechanizmo bei kriterijų, suteikiančių galimybę įvertinti diskrecijos teisės naudojimo pagrįstumą. Siekiant pažaboti piktnaudžiavimą, biurokratizmą, pasaulyje paplitusios teisinės institucijos, kurios vertina diskrecinių sprendimų pobūdį - ombudsmenų institucijos. Pagal Tarptautinių žodžių žodyną, ombudsmenas yra valstybės pareigūnas, įgaliotas kontroliuoti vyriausybės įstaigų ir kitų žinybų veiklą.⁸⁹ Pažymėtina, jog ne visose valstybėse ši institucija vadinama ombudsmeno institucija. Pavyzdžiui, „nuo 1995 m. Lietuvoje veikia Seimo kontrolierių įstaiga <...>“.⁹⁰

Ombudsmenas yra vienas iš žmogaus teisių gynimo juridinių mechanizmų sistemos elementų.⁹¹ Ombudsmenas yra ypatinga institucija, nes ją sudėtinga priskirti kuriai nors vienai iš trijų valdžių. Viena vertus, jis atlieka tarsi teismo funkciją – t. y. nagrinėja teisinius ginčus, kilusius tarp piliečio ir administracijos, todėl neretai vadinamas kvaziteismu. Dėl tokių esminių skirtumų, kaip priimamo sprendimo pobūdis, tyrimo iniciatyvos teisė ir kt., ombudsmenas aiškiai skiriasi nuo teismų.⁹² Konstitucijos 73 str. numatyta, kad Seimo kontrolieriai gina piliečius nuo pareigūnų piktnaudžiavimo bei biurokratizmo, t. y. nuo netinkamo administravimo. Seimo kontrolierių veikla bei jos ribos yra nustatytos Lietuvos Respublikos seimo kontrolierių įstatymu (toliau – Seimo kontrolierių įstatymas). Seimo kontrolierius, tirdamas piliečio skundą ir tyrimo metu nustatęs netinkamo administravimo savivaldybėje faktų bei juos nurodydamas, numatydamas būdus, kaip to išvengti, „įneša“ savo indelį į administravimo gerinimą toje institucijoje ir viešojo administravimo tobulinimą. Atsižvelgiant į tai, jog Seimo kontrolierių priimami sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio, keblu kalbėti apie tokios kontrolės rezultatyvumą. Iš to galima daryti išvadą, kad Seimo kontrolieriai, aptikę pažeidimo faktus, negali imperatyviai reabilituoti esamos padėties, kuri buvo pablogėjusi dėl netinkamų viešojo

⁸⁹ Tarptautinių žodžių žodynas / Red. Kinderys A. Vilnius: Alma Litera, 2003.

⁹⁰ <http://www.lrski.lt/index.php?n=129&l=LT>; prisijungimo laikas: 2009-10-01.

⁹¹ B.Pranevičienė. Ombudsmenas ir viešasis administravimas // Jurisprudencija. 2002, Nr.32(24). P.96.

⁹² Ten pat. P.98.

administravimo subjekto veiksmų. Kita vertus, nors Seimo kontrolierių sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio ir pažeidimų konstatavimas nesukelia jokių materialinių pasekmių netinkamą administravimą atlikusiam viešojo administravimo institucijai, tačiau viešas pažeidimo konstatavimas bei „iškėlimas aikštėn“ viešojo administravimo subjekto biurokratizmo, piktnaudžiavimo ar korupcijos faktus, tokią viešojo administravimo instituciją stumia į neigiamo dėmesio centrą, kuris skatina išsamesnį ir platesnį tos viešojo administravimo institucijos veiklos patikrinimą.

Viešumas, motyvacija, kaip būdai skatinantys tinkamą teisės į informaciją įgyvendinimą

Vienas iš sprendimo būdų, kaip tobulinti teisės į informaciją įgyvendinimą yra savivaldybės veiklos skaidrumas, šios politinės sistemos atvirumas. Kiekvienas netinkamas informacijos suteikimas, nesilaikant teisės aktų nuostatų turėtų būti viešai skelbiamas ir už tai turėtų būti numatyta atsakomybė. Atsakomybė turėtų būti ne tik numatyta teisės aktuose, bet ir realiai taikoma teisę į informaciją pažeidusiam viešojo administravimo subjektui. Atsakomybės neišvengiamumas gali padėti sustabdyti teisės į informaciją įgyvendinimo pažeidimus. Visos institucijos turėtų skelbti informaciją apie jose padarytus pažeidimus bei pritaikytas poveikio priemones, siekiant pašalinti atsiradusius pažeidimus. Institucijų priimami sprendimai, tikrinant viešojo administravimo subjekto veiklą yra viešai skelbiami ir prieinami kiekvienam asmeniui. Pavyzdžiui, Seimo kontrolierių pažymos yra viešai skelbiamos Seimo kontrolierių interneto svetainėje, teismų priimami sprendimai taip pat yra talpinami oficialiose teismų interneto svetainėse bei saugomi išnagrinėtose bylose, su kuriomis, įsiteisėjus sprendimui, gali susipažinti kiekvienas asmuo.

Kiekvienas darbas turi būti grindžiamas skatinimu, motyvuojant darbuotoją kokybiškai atlikti savo pareigas. Motyvavimas gali pasireikšti įvairiai: esant tvirtai institucijos ekonominei bazei, gali būti mokami vienkartiniai priedai už sąžiningą, kruopštų darbą; įvairių mokymosi kursų organizavimas, kuris skiepytų valstybės tarnautojui teisingas žinias bei skatintų puoselėti fundamentalius principus, kurie kaip atoveiksmis asmenims suteiktų pasitikėjimo valdžios įstaigomis; garbės raštų įteikimas; kilimo karjeros laiptais realios galimybės. Valstybės tarnautojų bei darbuotojų skatinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Nepaisant skatinimo, valstybės tarnautojas ar darbuotojas, dirbantis savivaldybėje, privalo vadovautis teisės aktais ir vien faktas, jog jis dirba viešojo administravimo institucijoje, leidžia jam taikyti griežtus veiklos vertinimo standartus. Asmuo, tapdamas valstybės tarnautoju, įsipareigoja tarnauti žmonėms ir, atliekant jam pavestas funkcijas, laikytis teisės aktų. Viešojo administravimo institucijos yra viešojo sektoriaus dalis, o

tai joje dirbančius asmenis įpareigoja nepainioti privačių ir viešųjų interesų, nepiktnaudžiauti tarnybine padėtimi, neperžengti kompetencijos ribų. Priešingu atveju, toks valstybės tarnautojas gali ne tik sukelti nepasitikėjimą ta institucija, kurioje jis dirba ar suteršti jos vardą, bet tuo pačiu ir sumenkinti pačios valstybės prestižą.

Savivaldybių administracinė priežiūra

Kiekvienos srities veiklos efektyvumas priklauso nuo pritaikyto tai sričiai kontrolės mechanizmo. Savivaldybių administracinę priežiūrą vykdo kelios institucijos – specializuoti teismai, Seimo kontrolierių įstaiga, o taip pat ir Vyriausybės atstovo tarnyba. Konstitucija įteisino naują Lietuvos savivaldybių veiklos teisėtumo priežiūros modelį, t.y. Vyriausybės atstovo institutą, kurio veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas (toliau – Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas), kuriuo yra įgyvendinama savivaldybių administracinė priežiūra. Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo paskirtis įtvirtina centrinės valdžios teisę „<...> per savo skiriamus atstovus prižiūrėti savivaldybių veiklą <...>.“⁹³

Jeigu egzistuotų valdžia, kuri nebūtų veikiamą jokia kontrolės mechanizmo, vargu ar valstybę, kurioje funkcionuotų „laisva“ valdžia, būtų galima vadinti demokratine, nes: „bet kurioje demokratinėje šalyje vietos savivalda, kaip dalies teritorijos bendruomenės valdžia, kontroliuoja valstybės valdžia, t.y. savivaldybės nėra visiškai savarankiškos.“⁹⁴ Konstitucija, laiduodama vietos savivaldos teisę, kartu užtikrina, kad vietos savivaldos institucijos laikytųsi Konstitucijos, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytų reikalavimų, t.y. įstatymų leidžiamoji valdžia nustatytais formomis kontroliuoja savivaldybių veiklą. Viena iš kontrolės formų yra reglamentuota Konstitucijos 123 str. 2 d., kurioje nustatyta, kad Vyriausybės skiriami atstovai prižiūri, ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus bei kaip naudojasi joms suteiktais įgaliojimais, ar nepiktnaudžiauja suteikta diskrecijos galia. Šis teisinis reglamentavimas įtvirtina savivaldybių veiklos teisėtumo priežiūros konstitucinį institutą. Vyriausybės atstovas jam suteiktus įgaliojimus įgyvendina šiomis formomis: motyvuotu teikimu, rašytiniu reikalavimu ir ieškinio pareiškimu bendrosios kompetencijos teismui arba pateikdamas prašymą tam tikram apygardos teismui.⁹⁵ Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymu Vyriausybės atstovui yra suteikiamos plačios teisės, susijusios su savivaldybių veiklos teisėtumo

⁹³ Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 51-1392.

⁹⁴ A.Bakaveckas. Savivaldybių administracinė priežiūra: raida, teisinis reglamentavimas ir problemos // Jurisprudencija. 2004, Nr. 57(49). P. 24.

⁹⁵ Ten pat. P. 28.

priežiūra. Vyriausybės atstovas kiekvieną pusmetį Vyriausybės nustatyta tvarka pateikia informaciją apie savo veiklą Vyriausybei, Vidaus reikalų ministerijai, apskrities viršininkui, prižiūrimoms savivaldybėms. Tai pagrindinė Vyriausybės atstovų tarnybų atsiskaitymo forma, kurios reikšmė ir praktinė nauda savivaldybių veiklai kelia abejonių, kadangi aukščiau minėti neigiamai viešąjį administravimą veikiantys veiksniai – korupcija, biurokratizmas, savivalė bei piktnaudžiavimas iki šiol egzistuoja.

Iš pateiktų galimų sprendimo būdų, siekiant tobulinti teisės į informaciją procesą, matyti, jog teisine-teorine prasme yra reglamentuotas viešojo administravimo subjektų kontrolės mechanizmas: viešojo administravimo subjektų veiklą prižiūrinčių tarnybų funkcionavimas, teisminės valdžios galių panaudojimas bei kiti „skatinamąjį“ poveikį turintys būdai yra įtvirtinti teisės aktuose, tačiau teisės aktų tinkamas įgyvendinimas priklauso nuo pačių valstybės tarnautojų kompetentingumo bei kultūros lygio.

IŠVADOS

Magistro baigiamojo darbo hipotezė pasitvirtino – teisės į informaciją įgyvendinimas viešajame administravime neatitinka teisės aktų, reglamentuojančių šį procesą, reikalavimų.

1. Vietos savivaldos socialinė paskirtis visuomenėje atspindi atskirų individų, jų grupių ir visuomenės poreikių tenkinimo kontekste: vietos savivaldos institucijos yra arčiausiai visuomenės, todėl bendradarbiaujant su vietos savivaldos institucijomis, asmenys gali reikšti savo interesus, prižiūrėti jų įgyvendinimo procesą bei vertinti to įgyvendinimo rezultatus.

2. Teisė į informaciją yra traktuojama kaip svarbi konstitucinė teisė, apimanti daugelį asmens ir visuomenės gyvenimo sričių - tai ne tik teisė gauti informaciją apie įvykius valstybėje, susipažinti su oficialiais valstybės institucijų dokumentais, bet ir teisė susipažinti su informacija apie save, savo sveikatą ir teisė būti apsaugotam nuo valstybės ar kitų asmenų neteisėto tokios informacijos ribojimo ar neteisėto paskleidimo.

3. Kiekvienas piliečių informavimo būdas turi savus privalumus bei trūkumus. Ekonomiškiausias tiek laiko, tiek lėšų atžvilgiu yra informacijos gavimas elektroniniu paštu arba informacijos paieška interneto svetainėje, tačiau tyrimo duomenys parodė, jog šiuo būdu naudojasi siauras ratas asmenų. Nuo kiekvieno informavimo būdo priklauso informacijos apimtis – išsamiausia informacija gali būti suteikiama atvykus į instituciją ar pateikiant rašytinį prašymą.

4. Atlikus Vilniaus miesto savivaldybės ir Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainių analizes, paaiškėjo, kad struktūriškai patogesnis informacijos prieinamumas yra Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainėje. Be to, informacijos išsamumo prasme Joniškio rajono savivaldybės interneto svetainė visiškai atitinka Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. balandžio 15 d. nutarimo Nr.312 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimo Nr. 480 "Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo" pakeitimo“ reikalavimus, o Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainė yra sukurta ne pagal minėto nutarimo nuostatas.

5. Seimo kontrolierių pažymos, respondentų užpildytų anketų analizė formuoja išvadą, jog praktikoje pasitaiko nepagrįsto teisės į informaciją ribojimo atvejų, kurie kyla dėl valstybės tarnautojų nekompetentingumo, biurokratizmo, savivaliavimo, įstatyminių nuostatų formalaus taikymo ar nemokėjimo jų pritaikyti.

6. Efektyvus kontrolės mechanizmas, griežtas nuobaudų už pažeidimus taikymas bei jų neišvengiamumas, diskrecinių galių apibrėžtumas, asmens pažeistų teisių apskundimo galimybių tobulinimas padėtų gerinti teisės į informaciją įgyvendinimą.

PASIŪLYMAI

Siekiant efektyvesnio teisės į informaciją įgyvendinimo *siūloma*:

1. tobulinti teisinę bazę, detaliai ir sistemiškai reglamentuojant asmens informavimo procedūrą, kadangi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimo Nr.875 „Dėl asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kitose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ pasigendama detalumo: nurodoma tik prašymo registracijos tvarka, atsakymo į prašymą pateikimo terminas bei nuorodos į kitus straipsnius, įtvirtinančius prašymo formos ir turinio reikalavimus. Turėtų būti įtvirtinti prašymo nagrinėjimo etapai, prašymo nagrinėjimo tvarka (rašytinio ar žodinio proceso tvarka) bei priimto sprendimo įteikimo tvarka. Toks lakoniškas prašymo nagrinėjimo tvarkos reglamentavimas gali tapti kliūtimi į tinkamą asmens prašymo išnagrinėjimą, kadangi kiekviena teisės akto spraga skatina biurokratizmo bei korupcijos užuomazgas;

2. eliminuoti asmenų aptarnavimo „kabinetinę“ sistemą, nes ji apsunkina informacijos prieinamumą;

3. įsteigti daugiau etatų, susijusių su asmenų aptarnavimu dėl informacijos suteikimo, siekiant, kad asmuo visada turėtų galimybę gauti atsakymą į jam rūpimą klausimą;

4. efektyvia kovos su netinkamo administravimo priemone būtų galima laikyti ir valstybės tarnautojų atsparumo korupcijai vertinimą, kurio metu būtų nuolat tikrinama, ar tarnautojai yra sąžiningi ir patys nesukuria prielaidų korupcijai. Slaptas jų veiklos tikrinimas galėtų būti patikėtas Specialiųjų tyrimų tarnybai, kuri imituodama įvairias „paslaugų gavėjo“ situacijas vertintų, ar tarnyboje dirbantys asmenys nėra linkę kyšininkauti ar atlikti kitus korupcinius veiksmus. Nepateisinę nepriekaištingos reputacijos tarnautojai turėtų būti šalinami iš tarnybos.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987;
2. Europos vietos savivaldos chartija // Valstybės žinios. 1999, Nr. 82-2418;
3. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr.R(81) 19 valstybėms narėms dėl teisės susipažinti su valstybės institucijų turima informacija. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000;
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014;
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir Nr. 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms“ // Valstybės žinios. 1996, Nr. 126-2962;
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr.179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997, Nr.15-314;
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 3-78;
8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 104-4675;
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcija) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcija), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119

straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos, konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 19-828;

10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 5 d. nutarimu Nr.290 „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintos viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos 12, 14 ir 16 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Visuomenės informavimo įstatymo 53 straipsnio 1 d. (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) // Valstybės žinios. 2005, Nr. 113-4131;

11. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 63-1479;

12. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2633;

13. Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 77-2975 (2006-07-14);

14. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 110-3024;

15. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-236;

16. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 105-3019;

17. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130;

18. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1945;

19. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 55-1049;

20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 875 „Dėl asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 94-3779;

21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. balandžio 15 d. nutarimas Nr.312 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimo Nr. 480 "Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo" pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2009, Nr.49-1959;

Specialioji literatūra:

22. Asmens konstitucinės teisės Lietuvoje. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 1996;
23. Astrauskas A. Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas;
24. Bakaveckas A. Savivaldybių administracinė priežiūra: raida, teisinis reglamentavimas ir problemos // Jurisprudencija. 2004, Nr. 57(49);
25. Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A. ir kt. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005;
26. Baltutytė E., Birmontienė T., Bublienė D. ir kt. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000;
27. Birmontienė T. Teisė į informaciją. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2001;
28. Dabartinis lietuvių kalbos žodynas / Red. Keinys S. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000;
29. Human rights in the global information society / edited by Rikke Frank Jørgensen. Cambridge (Mass.): MIT Press, 2006; London.
30. Gineitienė D., Domarkas V. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. Kaunas: Technologija, 2000;
31. Gutauskas A., Ragauskas P. Stračinskienė L. Ir kt. Skaidrios savivaldos link. Vilnius: Firidas, 2005;
32. „Johanesburgo principai“. Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras, 2000;
33. Kondratienė V. Vietos savivaldos teisinio reguliavimo mechanizmai // Jurisprudencija. 2008, Nr.3(105);
34. Lazdynas R. Savivalda: filosofija, teorija ir praktika Šiauliai: Saulės Delta, 2005;
35. Legal issues in the global information society / editors, Dennis Campbell and Chrysta Bán. Dobbs Ferry (N.Y): Oceana Publications, 2005;
36. Mačiulytė J., P. Ragauskas. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? Pilietinės visuomenės institutas, Versus aureus, 2007;
37. Marks, Susan R., Clapham A. International human rights lexicon / Susan Marks and Andrew Clapham. Oxford : Oxford University Press, 2005;
38. Meškauskaitė L. Žiniasklaidos teisė. Vilnius: Teisinės informacijos Centras, 2004;
39. Novikovas A. Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje // Jurisprudencija. 2005, Nr.77(69);

40. Palidauskaitė J. Viešojo administravimo etika. Kaunas: Technologija, 2001;
41. Panomariovas A. Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis teisinis reiškinys // Jurisprudencija. 2002, Nr.32(24);
42. Pateman C. Participation and Democratic Theory. Cambridge, 1970;
43. Pranevičienė B. Ombudsmenas ir viešasis administravimas // Jurisprudencija. 2002, Nr.32(24);
44. Pumputis A., Paksas A., Vaišvila A. ir kt. Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė. Monografija. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas, 2003;
45. Puškorius S. Viešasis administravimas kuriant informacinę (pilietinę) visuomenę. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000;
46. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma Litera, 2003;
47. Urmonas A., Pranevičienė B. Administracinės diskrecijos esmė ir diskrecijos kontrolės galimybės // Jurisprudencija. 2002, Nr. 32(24);
48. Uznieņė R. Medijinis ugdymas: švietimas, lavinimas ir mokymas apie žiniasklaidą. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2009;
49. Viešasis administravimas ir privatūs asmenys. Viešojo administravimo subjektų ir privačių asmenų santykius reguliuojantys administracinės teisės principai /mokslinis redaktorius Valandčius V. Vilnius: Justitia, 2004;
50. Woodiwiss A. Human Rights. London, New York (N.Y.). Routledge: Taylor & Francis Group, 2005;

Teismų praktika:

51. Lietuvos Vyriausiasis administracinis teismas. 2003-06-30 sprendimas „Dėl teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų“. Administracinių teismų praktika Nr.4. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004;

Interneto puslapiai:

52. 2008 m. Seimo kontrolierių įstaigos veiklos apibendrinimas // <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3754>;
53. Pažyma Nr.: 4D-2009/3-279 dėl tyrimo Seimo kontrolieriaus iniciatyva // <http://www.lrski.lt/files/353.pdf> ;
54. Pažyma Nr.: 4D-2009/3-753 dėl I. P. skundo prie Vilniaus miesto savivaldybės administraciją // <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3840>;

55. Pažyma Nr.: 4D-2008/3-826 dėl R.G. ir kitų Vilniaus Laisvės pr. 93 namo gyventojų skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybės administraciją // <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3270>;

56. Pažyma Nr.: 4D-2008/03-869 dėl J.R. skundo prieš Vilniaus apskrities viršininko administraciją ir Vilniaus miesto savivaldybės administraciją // <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3271>;

57. Pažyma Nr.: 4D-2007/3-1041 dėl B.R. skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybės administraciją // <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=2813>;

58. Pažyma Nr.: 4D-2009/3-946. dėl V. V. Ir kitų namo, Vingrių g., Vilniuje, gyventojų skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybės administraciją // <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3954>;

59. Pažyma Nr.: 4D-2009/3-773 Pažyma dėl R. L. Skundo prieš Vilniaus miesto savivaldybę // <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3931>;

60. Pažyma Nr.: 4D-2009/3-279 dėl tyrimo Seimo kontrolieriaus iniciatyva // <http://www.lrski.lt/index.php?p=0&l=LT&n=62&pazyma=3754>;

61. http://lt.wikipedia.org/wiki/%C5%BDini%C5%B3_visuomen%C4%97;

62. <http://www.lrski.is.lt/preview.php?n=129&l=LT>;

63. <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/69051>;

64. <http://www.vtd.lt/index.php?790699305>;

65. <http://www.lrvk.lt/naujienos/posedziu-sprendimai/?nid=492>;

66. <http://www.vrm.lt/index.php?id=1153&lang=2t>;

67. <http://www.vakokybe.lt/lt/vieno-langelio-principo-taikymas>;

68. <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/68/>;

69. <http://m.mokslai.lt/referatai/referatas/17250.html>;

70. <http://www.lrski.lt/index.php?n=129&l=LT>;

71. <http://www.lki.lt/dlkz/>.

SANTRAUKA

Selezniovaitė G. Teisės į informaciją įgyvendinimas viešajame administravime / Administracinės teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Novikovas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Administracinės teisės ir proceso katedra, 2009. – 60 p.

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas teisės į informaciją įgyvendinimo procesas savivaldybių institucijose, tam iškeliant tokius uždavinius kaip vietos savivaldos socialinės paskirties visuomenėje atskleidimas; teisės į informaciją ribų apibrėžimas; informavimo būdų charakterizavimas; informacijos teikimo kokybės palyginimas dviejose skirtingose savivaldybėse; priešasčių, skatinančių nevisapusišką teisės į informaciją įgyvendinimą ir sprendimo būdų, padėsiančių eliminuoti šias priešastis paieška. Minėtų uždavinių įgyvendinimui pasitelkiami lyginamasis, dokumentų turinio analizės bei apklausos metodai. Vietos savivaldos socialinės paskirties identifikavimas akcentuoja „žmogus – visuomenė – valstybė“ principo prioritetiškumą, taip iliustruojant asmens ir savivaldybės institucijų santykį informacijos teikimo procese. Bandomai atskleisti teisės į informaciją sampratą, šią teisę pateikiant kaip vieną iš pagrindinių asmens konstitucinių teisių, suponuoją teisės į informaciją svarbą ir būtinybę ją tinkamai įgyvendinti. Teisinės reglamentacijos pagalba analizuojamos informacijos teikimo būdų alternatyvos, atskleidžiami esminiai informavimo būdų trūkumai bei privalumai. Bandoma išryškinti negatyvius reiškinius, skatinančius teisės į informaciją praktinį paneigimą. Magistro baigiamajame darbe nemažai dėmesio skiriama empiriniam tyrimui - respondentų nuomonių apibendrinimui, Seimo kontrolierių pažymų analizei, informavimo būdų atitikimo teisės aktams tyrimui. Empirinis tyrimas padėjo suformuoti galutinę išvadą – teisės į informaciją įgyvendinimas viešajame administravime neatitinka teisės aktų, reglamentuojančių šį procesą, reikalavimų.

Raktiniai žodžiai: vietos savivalda, savivaldybė, teisė į informaciją, biurokratizmas, diskrecija, korupcija, piktnaudžiavimas.

SUMMARY

Selezniovaitė G. Implementation of a right to information in public administration / Master's Work in Administrative law. Doc. dr. A. Novikovas. – Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, Department of Administrative law and process, 2009. – 60 p.

The final Master's thesis work analyses the process of the implementation of a right to information in municipality institutions by attempting to reveal the social purpose of the local self-governance, define the boundaries of the right to information, characterize the ways of communicating information, compare the quality of information supply of two different municipalities, find the reasons stimulating incomplete implementation of a right to information and the ways to solve it that will help to eliminate these reasons. To achieve the mentioned tasks comparative, documents content analysis and interview methods are employed. The final Master's thesis work when speaking about the identification of social purpose of local self-governance emphasises the priority of the principle „man-society-man,“ thus illustrating the relationship of a person and municipality institutions in the process of information supply. Attempts to reveal the conception of a right to information presenting this right as one of the major person's constitutional rights imply the importance of a right to information and necessity to implement it properly. The alternatives of information supply are analysed with the help of legal regulation, essential shortcomings and advantages of the ways of informing are also revealed. It is attempted to expose negative phenomena stimulating practical negation of a right to information. The final Master's thesis work pays a lot of attention to empirical research, namely to generalization of the opinions of respondents, analysis of the Seimas controllers certificates and the study how the ways of informing correspond to legal acts. The empirical research of the final Master's thesis helped to formulate the final conclusion that the implementation of a right to information in public administration does not conform to the requirements of legal acts regulating this process.

Key words: local self-governance, municipality, a right to information, bureaucracy, discretion, corruption, malfeasance.

PRIEDAI

**ANKETA
(pavyzdys)**

1. **Jūsų amžius:**
 - a) 21-25
 - b) 26-30
 - c) 31-40
 - d) 41-50
 - e) Kita _____
2. **Jūs gyvenate:**
 - a) Vilniuje
 - b) Joniškylje
3. **Ar kada kreipėtės į savivaldybę dėl informacijos suteikimo?**
 - a) Taip
 - b) Ne
4. **Ar dažnai kreipiatės į savivaldybę dėl informacijos suteikimo?**
 - a) Dažnai
 - b) Retai
 - c) Nuolat
 - d) Niekada
5. **Į kokio miesto savivaldybę kreipėtės dėl informacijos suteikimo?**
 - a) _____ (įrašyti miestą)
6. **Ar naudojotės savivaldybių interneto svetainėse patalpinta informacija?**
 - a) Taip
 - b) Ne
7. **Jei naudojotės savivaldybių interneto tinklapiuose patalpinta informacija, tai ar tinklapyje randate ieškomą informaciją?**
 - a) Taip
 - b) Ne
 - c) Randu, bet ne visą informaciją
8. **Ar kreipiantis į savivaldybę, Jums buvo suteikta Jūsų prašoma informacija?**
 - a) Taip
 - b) Ne
 - c) Iš dalies
9. **Kokiu būdu Jums buvo suteikta Jūsų pageidaujama informacija?**
 - a) Telefonu
 - b) Paštu
 - c) Atvykus į instituciją žodžiu
 - d) Elektroniniu paštu
10. **Kokiu būdu dažniausiai kreipiatės į savivaldybę dėl informacijos suteikimo?**
 - a) Telefonu
 - b) Paštu
 - c) Žodžiu atvykus į instituciją
 - d) Elektroniniu paštu
11. **Per kiek laiko buvo suteikiama Jūsų prašoma informacija (prie pasirinkto varianto, nurodykite kreipimosi būdą: telefonu, raštu, atvykus į savivaldybę, elektroniniu paštu)?**
 - a) Tuoj pat
 - b) Per 20 dienų
 - c) Per mėnesį
 - d) Kita _____

12. Ar kada savivaldybėje buvo atsisakyta suteikti Jūsų prašomą informaciją?
- a) Taip
 - b) Ne
 - c) Kita _____
-
13. Kokio pobūdžio informacijos prašėte savivaldybėje?
- a) Privačios
 - b) Susijusios su kompensacijomis
 - c) Susijusios su savivaldybės veikla
 - d) Kita _____
-
14. Jeigu buvo atsisakyta Jums suteikti Jūsų prašomą informaciją, tai kokios buvo nurodytos atsisakymo priežastys?
- _____
-
15. Jeigu teko kreiptis dėl informacijos suteikimo į skirtingų savivaldybių institucijas, kurioje iš jų informacija buvo suteikta kokybiškiau (t.y. išsamesne, tikslesne informacija, per trumpesnį terminą ir pan.)?
- a) Dideliame mieste
 - b) Mažame miestelyje
16. Ar Jus mandagiai aptarnavo savivaldybės skyrių specialistai?
- a) Taip
 - b) Ne
 - c) Kita _____
-
17. Ar Jums rūpimi klausimai buvo išspręsti kvalifikuotai?
- a) Taip
 - b) Ne
 - c) Kita _____
-
18. Jūsų nuomone, ar savivaldybėje tinkamai įgyvendinama teisė į informaciją (ar tinkamai suteikiama prašoma informacija)?
- a) Tinkamai
 - b) Patenkinamai
 - c) Netinkamai

Pastabos, pasiūlymai, komentarai (čia galite pareikšti savo asmeninę nuomonę apie kurią nors savivaldybę, į kurią teko kreiptis dėl informacijos suteikimo ir ar prašoma informacija buvo suteikiama kokybiškai):

Dėkoju už sugaištą laiką ir atsakytus klausimus!